

Lagrådsremiss

Äktenskapsfrågor

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 20 november 2008

Tobias Billström

Magnus Medin
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

Huvudfrågan i lagstiftningsärendet är om institutet och begreppet äktenskap ska definieras så att det omfattar par av samma kön. Frågan kan lösas på olika sätt. Regeringen väljer att nu inte lägga fram något förslag om könsneutrala äktenskap. Det innebär att förutsättningen att äktenskap ingås mellan personer av olika kön inte tas bort. Regeringen föreslår däremot att den inledande bestämmelsen i äktenskapsbalken ges en något ändrad utformning.

Med utgångspunkt i detta ställningstagande rörande könsneutrala äktenskap föreslår regeringen flera olika lagändringar när det gäller vigselverksamheten. Möjligheten till vigsel inom Svenska kyrkan bör regleras på samma sätt som för övriga trossamfund. Regeringen föreslår därför att kravet på tillstånd för trossamfund att förrätta vigsel också ska omfatta Svenska kyrkan. På samma sätt som för andra samfund ska dessutom varje vigselförrättare förordnas särskilt av Kammarkollegiet. Regeringen föreslår också att den nu gällande ordningen att trossamfundens vigselförrättare inte är skyldiga att förrätta vigsel klargörs i lag.

Lagfarna domare i tingsrätt ska inte längre ha kvar uppgiften att förrätta vigslar och partnerskap. Möjligheten att få ett förordnande från länsstyrelsen för ett enstaka tillfälle tas bort. Det föreslås att kraven på borgerliga vigsel- och partnerskapsförrättares kunskaper och kvalifikationer samt prövningen av dessa ska förtydligas. Länsstyrelsens beslut att inte förordna någon som vigsel- och partnerskapsförrättare ska inte kunna överklagas.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 maj 2009.

Innehållsförteckning

1	Beslut.....	3
2	Lagtext.....	4
2.1	Förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken.....	4
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan.....	7
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap.....	8
3	Ärendet och dess beredning.....	9
4	Bakgrund.....	9
5	Könsneutrala äktenskap.....	11
6	Vigsselfrågor.....	18
6.1	Formerna för ingående av äktenskap.....	18
6.2	Vigsel inom trossamfund.....	19
6.3	Borgerlig vigsel och registrering av partnerskap.....	22
6.4	Ogiltiga vigslar och registreringar av partnerskap.....	25
7	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser.....	26
8	Ekonomiska konsekvenser.....	26
9	Författningskommentar.....	27
9.1	Förslaget till lag om ändring i äktenskapsbalken.....	27
9.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan.....	31
9.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap.....	31
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Äktenskap för par med samma kön Vigsselfrågor (SOU 2007:17).....	33
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag.....	45
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna.....	61

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i äktenskapsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan,
3. lag om ändring i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om äktenskapsbalken
dels att 1 kap. 1 §, 4 kap. 3 och 6 §§ samt 15 kap. 2, 3 och 5 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i balken ska införas en ny paragraf, 4 kap. 4 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

Äktenskap ingås mellan en kvinna och en man. De som *har ingått* äktenskap med varandra är makar.

I denna balk finns bestämmelser om samlevnad i äktenskap. Äktenskap ingås mellan en kvinna och en man.

De två som ingår äktenskap med varandra blir makar.

4 kap.

3 §[†]

Behörig att vara vigselförrättare är

1. präst i Svenska kyrkan,

2. sådan präst eller annan befattningshavare i ett annat trossamfund som har förordnande enligt bestämmelserna i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan,

3. lagfaren domare i tingsrätt, eller

4. den som länsstyrelsen har förordnat.

Länsstyrelsens förordnande skall avse såväl behörighet att förrätta vigsel som behörighet att registrera partnerskap enligt lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap.

1. präst eller annan befattningshavare i ett trossamfund som har förordnande enligt lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom trossamfund, eller

2. den som länsstyrelsen har förordnat.

[†] Senaste lydelse 2006:212.

Den som är behörig enligt första stycket 1 är inte skyldig att förrätta vigsel.

4 §²

Innan någon förordnas till vigselförrättare enligt 3 § första stycket 2 ska länsstyrelsen pröva att han eller hon har de kunskaper och kvalifikationer i övrigt som behövs för uppdraget.

Förordnandet ska avse såväl behörighet att förrätta vigsel som behörighet att registrera partnerskap enligt lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap.

Förordnandet ska gälla för en viss period.

Uppfyller vigselförrättaren inte längre kraven för förordnande eller missköter vigselförrättaren sitt uppdrag, ska länsstyrelsen återkalla förordnandet.

6 §

Vid vigsel gäller i övrigt

1. föreskrifterna i kyrkohandboken eller andra föreskrifter för svenska kyrkan, om vigseln förrättas av en präst i den kyrkan,

2. den ordning som gäller inom annat trossamfund, om vigseln förrättas av en präst eller någon annan i ett sådant samfund,

3. föreskrifter som meddelas av regeringen för andra fall.

1. den ordning som gäller inom ett trossamfund, om vigseln förrättas av en präst eller någon annan befattningshavare i samfundet, och

2. förordningsbestämmelser för andra fall.

15 kap.

2 §³

Skatteverkets beslut i fråga om hindersprövning får överklagas hos en länsrätt inom vars domkrets kvinnan eller mannen är folkbokförd. Finns ingen sådan behörig länsrätt överklagas beslutet hos Länsrätten i Stockholms län.

Detsamma gäller beslut av präster inom Svenska kyrkan om förrättande av vigsel.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

² Tidigare 4 § upphävd genom 1999:294.

³ Senaste lydelse 2003:644.

3 §

Beslut av *lagfarna domare i tingsrätter eller av särskilt förordnade vigselförrättare om förrättande av vigsel får överklagas hos länsstyrelsen.*

Beslut av särskilt förordnade vigselförrättare om förrättande av vigsel får överklagas hos länsstyrelsen.

5 §⁴

Länsstyrelsens beslut i fråga som avses i 4 kap. 3 § 4 får överklagas hos regeringen.

Länsstyrelsens beslut *att inte förordna någon som vigselförrättare får inte* överklagas.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.
 2. En präst i Svenska kyrkan som enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 i dess äldre lydelse är behörig att vara vigselförrättare behåller den behörigheten till och med utgången av april 2010.
 3. I fråga om ärenden om förordnande av vigselförrättare som en länsstyrelse avgjort före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

⁴ Senaste lydelse 1998:368.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan

Härigenom föreskrivs att rubriken till lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan samt 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Lag (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom *andra trossamfund än Svenska kyrkan*

Annat trossamfund än Svenska kyrkan kan ges tillstånd att förrätta vigsel, om samfundets verksamhet är varaktig och samfundet har en sådan organisation att det på goda grunder kan antas att äktenskapsbalkens bestämmelser om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder kommer att *iakttas*. Har tillstånd givits, får vigsel inom samfundet förrättas av den som förordnats enligt 2 § att vara vigselförrättare.

Frågor om tillstånd enligt första stycket prövas av Kammarkollegiet efter ansökan av samfundet. Ett tillstånd gäller tills vidare.

Föreslagen lydelse

Lag (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom trossamfund

1 §

Ett trossamfund kan ges tillstånd att förrätta vigsel, om samfundets verksamhet är varaktig och samfundet har en sådan organisation att det på goda grunder kan antas att äktenskapsbalkens bestämmelser om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder kommer att *följas*. Har tillstånd givits, får vigsel inom samfundet förrättas av den som förordnats enligt 2 § att vara vigselförrättare.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 8 § lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap. 8 §¹

Behörig att vara registreringsförrättare är *lagfaren domare i tingsrätt* eller den som länsstyrelsen har förordnat.

Länsstyrelsens förordnande skall avse såväl behörighet att förrätta registrering enligt denna lag som behörighet att förrätta vigsel enligt äktenskapsbalken.

Behörig att vara registreringsförrättare är den som länsstyrelsen har förordnat.

I fråga om förordnandet tillämpas 4 kap. 4 § äktenskapsbalken.

Länsstyrelsens beslut att inte förordna någon som registreringsförrättare får inte överklagas.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.
 2. I fråga om ärenden om förordnande av registreringsförrättare som en länsstyrelse avgjort före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

¹ Senaste lydelse 2006:213.

3 Ärendet och dess beredning

Våren 2004 begärde riksdagen genom ett tillkännagivande en parlamentarisk utredning av frågan om könsneutrala äktenskap (bet. 2003/04:LU22, rskr. 2003/04:200). I januari 2005 gav den dåvarande socialdemokratiska regeringen en särskild utredare i uppdrag att se över ett antal frågeställningar som rör äktenskap och registrerat partnerskap. Huvuduppgiften för utredaren var att göra en grundlig analys av frågan om äktenskap mellan personer av samma kön och redovisa samtliga skäl för och emot. I uppgiften ingick att utredaren, biträdd av en referensgrupp med företrädare för riksdagspartierna och en referensgrupp med företrädare för trossamfund, skulle ta egen ställning i frågan. En annan del av uppdraget var att utreda flera olika frågor om formerna för ingående av äktenskap. Bl.a. skulle ändringar vad gäller trossamfundens behörighet att företräda det allmänna vid vigslar övervägas.

Utredaren överlämnade sitt betänkande Äktenskap för par med samma kön Vigselfrågor (SOU 2007:17) i mars 2007. En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissvaren finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (Ju2007/3311/L2).

4 Bakgrund

Äktenskap och vigsel

I äldre tid ingicks äktenskap genom avtal mellan mannens och kvinnans släkter (ätter). Avtalet innefattade flera rättshandlingar. Viktigast var dels fästningen (trolovningen), dels giftermålet, dvs. det tal – mål – genom vilket giftomannen överlämnade kvinnan till mannen, dels den s.k. sängledningen. Som en följd av kristet inflytande infördes så småningom den kyrkliga vigseln i Sverige. Under lång tid kunde man välja att ingå äktenskap i kyrkan eller enligt den äldre traditionen. Först år 1734 blev den kyrkliga vigseln ett villkor för ett äktenskap med full rättsverkan. Kravet på kyrklig vigsel motiverades visserligen av religiösa skäl men också av de praktiska och administrativa fördelarna. Före reformen var det vanligt att äktenskap ingicks under så oklara former att många levde i vad de trodde var giltiga äktenskap men som inte var det. Andra visade sig vara lagligen gifta utan att veta om det. Genom den nya ordningen undveks sådana oklarheter.

Under 1800-talets senare hälft utvecklades successivt möjligheten att ingå äktenskap i borgerlig ordning, och år 1908 infördes slutligen det system som finns i dag, dvs. med en generell möjlighet att välja mellan borgerlig och kyrklig vigsel. I samband med detta diskuterades om äktenskap endast borde få ingås borgerligt och om de par som önskade sedan skulle kunna bekräfta äktenskapet genom en ceremoni med t.ex. kyrkligt innehåll. En sådan ordning ansågs på ett klarare sätt ge uttryck för äktenskapet som ett icke-religiöst rättsförhållande men infördes trots detta inte, framför allt med hänvisning till de praktiska olägenheterna. Det var

bara Svenska kyrkan, som ju då var en del av staten, som var representerad över hela landet. Kyrkan ansvarade på den tiden också för folkbokföringen och andra administrativa offentliga uppgifter.

I början av 1970-talet övervägdes ett förslag som innebar att äktenskap skulle ingås genom en anmälan till en företrädare för det allmänna (SOU 1972:41). Tanken var att en sådan anmälan skulle kunna tas emot av tjänstemän vid vissa myndigheter och av präster. De par som ville skulle dessutom kunna få en vigsel eller annan högtidlig inramning. Förslaget genomfördes dock inte, bl.a. eftersom det bedömdes vara oförenligt med de formföreskrifter som finns i 1962 års FN-konvention angående samtycke till, minimiålder för samt registrering av äktenskap (SÖ 1964:29), som Sverige tillträtt. I stället förenklades det då gällande borgerliga vigselformuläret (se prop. 1973:32 s. 101 f.). Inte heller den reform år 2000 som innebar att Svenska kyrkan skildes från staten föranledde någon ändring av vigselrätten.

Bestämmelser om äktenskap finns numera i äktenskapsbalken. Äktenskap ingås genom vigsel i närvaro av vittnen. Vid vigseln ska kvinnan och mannen samtidigt vara närvarande. De ska var för sig på fråga av vigselförrättaren ge till känna att de samtycker till äktenskapet. Vigselförrättaren ska därefter förklara att de är makar.

Behörig att vara vigselförrättare är lagfaren domare i tingsrätt, den som länsstyrelsen har förordnat till vigsel- och partnerskapsförrättare, präst i Svenska kyrkan och sådan präst eller annan befattningshavare i ett annat trossamfund som har förordnande enligt lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan. Behöriga är också bl.a. vissa befattningshavare inom utrikesförvaltningen.

Frågor om tillstånd enligt 1993 års lag prövas av Kammarkollegiet efter ansökan av trossamfundet. Efter det att ett samfund har fått tillstånd får Kammarkollegiet förordna en präst eller någon annan befattningshavare inom samfundet att vara vigselförrättare. Ett fyrtiotal trossamfund har vigsel tillstånd.

Vid vigslar som förrättas av en präst i Svenska kyrkan eller av en präst eller annan befattningshavare i annat trossamfund gäller de interna reglerna inom trossamfundet. Förordningen (2006:214) med närmare föreskrifter om vigsel och registrering av partnerskap som förrättas av domare eller särskilt förordnad förrättare innehåller bestämmelser om vigslar som förrättas av nämnda befattningshavare.

Under år 2007 ingick 97 084 personer äktenskap i Sverige. Vid utgången av år 2007 var 3 134 201 personer folkbokförda i Sverige som gifta.

Registrerade partnerskap

Par av samma kön som vill få en heltäckande rättslig reglering av sin samlevnad kan sedan år 1995 registrera sitt partnerskap. Bestämmelser om partnerskap finns i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap och i den ovan nämnda förordningen från år 2006.

Förfarandet vid registrering av partnerskap motsvarar vad som gäller vid borgerlig vigsel. Behörig att förrätta partnerskap är lagfaren domare i tingsrätt och den som länsstyrelsen har förordnat. För registrering gäller särskilda s.k. anknytningskrav. Registrering får ske endast om minst en

av partnerna har hemvist i Sverige sedan minst två år eller om minst en av partnerna är svensk medborgare med hemvist här. Med svensk medborgare jämställs den som är medborgare i Danmark, Island, Nederländerna eller Norge.

Ett registrerat partnerskap har med ett par undantag samma rättsverkningar som ett äktenskap. Det finns inte en presumtion för föräldraskap för en registrerad partner som motsvarar den faderskapspresumtion som gäller för en man som är gift med barnets mor. Vissa förmåner för änkor som övergångsvis finns kvar gäller inte för registrerade partner. Inte heller gäller de internordiska reglerna om äktenskap i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap för registrerade partnerskap.

Vid det senaste årsskiftet fanns det 4 649 personer som var registrerade partner och folkbokförda i Sverige. Under år 2007 registrerade 650 personer partnerskap här.

5 Könsneutrala äktenskap

Regeringens förslag: Huvudfrågan i lagstiftningsärendet är om institutet och begreppet äktenskap ska definieras så att det omfattar par av samma kön. Frågan kan lösas på olika sätt. Regeringen väljer att nu inte lägga fram något förslag om könsneutrala äktenskap. Det innebär att förutsättningen att äktenskap ingås mellan personer av olika kön inte tas bort. Regeringen föreslår däremot att den inledande bestämmelsen i äktenskapsbalken ges en något ändrad utformning.

Regeringen föreslår därmed inte något upphävande av lagen om registrerat partnerskap och följaktligen inte heller några övergångsbestämmelser i denna del. Regeringen föreslår inga ändringar av de regler som rör situationer med internationell anknytning.

Utredningens förslag är att två personer ska kunna ingå äktenskap oavsett om de är av samma eller olika kön och att begreppet äktenskap i lagen ska vara neutralt i fråga om kön. Utredningen föreslår att detta genomförs på så sätt att det i äktenskapsbalkens inledande bestämmelse anges att äktenskap ingås mellan en kvinna och en man, mellan två kvinnor eller mellan två män. Följdändringar föreslås i övriga delar av äktenskapsbalken, i föräldrabalken och i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap för att göra bestämmelser som syftar på makar könsneutrala. Ingen följdändring av detta slag föreslås dock i fråga om lagen (1993:737) om bostadsbidrag (3 §). Utredningen föreslår att lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap upphävs. Den föreslår också att lagtext i äktenskapsbalken, föräldrabalken, brottsbalken, sambolagen (2003:376), försäkringsavtalslagen (2005:104) och lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. följdändras i anledning av upphävandet. Det föreslås att brottsbalkens särskilda straffbestämmelse om olovligt partnerskap upphävs. Faderskapspresumtionen enligt föräldrabalken föreslås endast gälla i de fall modern är gift med en man vid barnets födelse.

Utredningen föreslår en övergångsordning som innebär att alla registrerade partnerskap utan särskilt beslut ska omvandlas till äktenskap vid ikraftträdandet.

I fråga om situationer med internationell anknytning föreslår utredningen vissa ändringar i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap och i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap.

Remissinstanserna: Följande remissinstanser tillstyrker utredningens förslag om könsneutrala äktenskap. *Hovrätten över Skåne och Blekinge, Socialstyrelsen, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO), Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Teologiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Sveriges advokatsamfund, Judiska Församlingarnas i Sverige Centralråd, Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU), Riksförbundet för homosexuella, bisexuella och transpersoners rättigheter (RFSL), Rädda Barnen, Sveriges Förenade HBTQ-studenter, Humanisterna och Riksförbundet Ekumeniska grupperna för kristna homo- och bisexuella samt transpersoner (Riks-EKHO).*

Följande remissinstanser avstyrker utredningens förslag. *Svenska Alliansmissionen, Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen (EFS), Evangeliska Frikyrkan, Frälsningsarmén i Sverige, Jesu Kristi Kyrka av Sista Dagars Heliga, Romersk-katolska kyrkan i Sverige, Nätverket för partnerskap och Aktionskommittén bevara äktenskapet.*

Svenska kyrkan, Svenska Baptistsamfundet, Metodistkyrkan i Sverige, Svenska Missionskyrkan och Sveriges Kristna Råd motsätter sig i och för sig inte att äktenskapsbalkens och partnerskapslagens bestämmelser sammanförs i en gemensam lag men avstyrker att begreppet äktenskap används för par där personerna är av samma kön.

Övriga remissinstanser lämnar utredningens förslag utan invändning.

Bland de remissinstanser som är positiva till utredningens förslag framförs uppfattningen att nuvarande lagstiftning är särbehandlande eller kan uppfattas som särbehandlande.

Enligt HomO saknas det objektivt godtagbara skäl för att bibehålla äktenskapslagstiftningen såsom exklusiv för heterosexuella. Länsstyrelsen i Västra Götalands län anför att en äktenskapsbalk som inkluderar samkönade par är en förutsättning för att inte homo- och bisexuella ska diskrimineras eller utsättas för godtycklig särbehandling.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län och Rädda Barnen menar att det är viktigt att homosexuella föräldrar får möjlighet att låta barnen växa upp inom samma rättsliga samlevnadsform som heterosexuella föräldrar. Rädda Barnen anför även att det dels kan ha direkt effekt på barnen i dessa familjer att uppfatta att samhället godkänner och jämställer deras föräldrar med andras, dels kan antas att det i förlängningen leder till en positiv attitydförändring, till gagn för barnen. Länsstyrelsen i Gävleborgs län anför att diskussionen kring äktenskapet som en viktig samhällelig institution för barnafödande och barns uppväxt – och att det därför är viktigt att värna om äktenskapet mellan kvinnor och män – får anses ohållbar utifrån flera aspekter. Att äktenskapet endast ska vara till för

dem som skaffar sig barn har aldrig varit ett krav som förts fram tidigare, framhåller länsstyrelsen. Länsstyrelsen anmärker också att barn till homosexuella särbehandlas om deras föräldrar inte har samma möjligheter som heterosexuella föräldrar.

Enligt Teologiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet finns det goda skäl att hävda att även par med samma kön har rätt att få stöd i lagstiftningen för sin samlevnad på ett sätt som inte framstår som mindre värdefullt än heterosexuella pars samlevnad. Nämnden framhåller att det inom många trossamfund finns en specifik förståelse av äktenskapsbegreppet, som utesluter samkönade relationer. En konsekvens av utredningens förslag är därför att samhällets och trossamfundens förståelse av begreppet i flera fall kommer att skilja sig åt. Detta gäller på många sätt redan i dag då många trossamfunds uppfattningar i olika frågor skiljer sig från innehållet i svensk rätt. Uppfattningen inom olika religioner om samkönade relationer är inte heller entydig. Nämnden påpekar att förslaget kan få konsekvenser för vissa trossamfunds internationella relationer vilket kan påverka viljan att ansöka om vigselrätt. Nämnden skriver också att äktenskapet som en institution som värnar familjebildning inte nödvändigtvis behöver förbindas med biologisk reproduktion i snäv mening.

RFSL framhåller att äktenskap som juridisk definition är till för alla oavsett sexuell läggning. Ett barn har rätt att inte komma i kläm på grund av att samhället inte vill tillerkänna vuxna legitimitet på grund av deras sexuella läggning, framhåller förbundet.

Humanisterna menar att lagen om registrerat partnerskap per definition är diskriminerande eftersom den särskiljer människor utifrån sexuell läggning. Riks-EKHO anser att förslaget är helt i konsekvens med den lagändring som år 1920 ändrade äktenskapet som institution, från hierarki byggd på manlig överordning och kvinnlig underordning, till en juridisk likställdhet mellan två jämbördiga personer.

Judiska Centralrådet i Sverige menar att det som talar för utredningens förslag är att homosexuella par får exakt samma rättsliga skydd som heterosexuella par. Förslaget motverkar diskriminering genom att samhället tydligt markerar att man inte gör någon skillnad mellan homosexuella och heterosexuella i juridisk mening, vilket på sikt minskar homofobin. Äktenskap mellan samkönade par är också en viktig social markör, menar rådet.

Svenska Ortodoxa Kyrkan förklarar att samfundets regler inte tillåter äktenskap mellan personer av samma kön men att samfundet inte har något emot att det inom andra samfund eller av staten utförs vigslar för personer av samma kön.

Svenska kyrkan, Svenska Baptistsamfundet, Metodistkyrkan i Sverige och Svenska Missionskyrkan betraktar äktenskapet som en del av det borgerliga samhället och inte som ett sakrament. Äktenskapet uppfattas därmed som ett och detsamma oavsett om det ingås genom en borgerlig eller en kyrklig ordning.

Enligt Svenska kyrkan är äktenskap och partnerskap likvärdiga samlevnadsformer. År 2006 infördes en ordning inom Svenska kyrkan för välsignelse över registrerat partnerskap. När det gäller frågan om ordet äktenskap bör användas för relationer mellan personer av samma kön går meningarna inom Svenska kyrkan isär. En majoritet av stiftens förordrar

att begreppet äktenskap förbehålls relationen mellan man och kvinna. Det finns dock en betydande minoritet som förordar att även samkönade par ska kunna ingå äktenskap. Den oenighet som finns har sin grund i att det utifrån teologiska argument är möjligt att resonera på olika sätt. Enligt Kyrkostyrelsen är det angeläget att finna en begreppsbildning som är förankrad i svensk tradition och som olika kyrkor och samfund kan ställa sig bakom. Det finns en lång tradition av att använda begreppet äktenskap för relationen mellan man och kvinna, och den ändrade lagen föreslås därför få namnet samlevnadsbalk. Liknande synpunkter har Svenska Baptistsamfundet, Metodistkyrkan i Sverige och Svenska Missionskyrkan, som framhåller att en gemensam beteckning inte innebär en garanti för lika värde av två skilda samlevnadsformer.

Sveriges Kristna Råd anför att äktenskapet är av central betydelse för kyrkorna. Synen på äktenskapet skiljer sig åt mellan kyrkorna. För en del kyrkor är äktenskapet ett sakrament. Kyrkorna inom Sveriges Kristna Råd menar att termen äktenskap även i fortsättningen bör förbehållas par med olika kön. Homosexuella ska inte diskrimineras, men kyrkorna anser inte att principen om likabehandling av homosexuella och heterosexuella nödvändigtvis innebär att samma benämning måste användas. Att kalla samlevnaden olika är inte att diskriminera. Det finns en lång tradition att använda ordet äktenskap för relationen mellan man och kvinna. Enligt kyrkornas uppfattning kommer det att behövas två ord i framtiden för att benämna homosexuell respektive heterosexuell samlevnad. Då är det bättre att i lagstiftningen slå fast begrepp som är tydliga och inte diskriminerande.

Termen äktenskap används även internationellt som benämning för relationen mellan man och kvinna. Flera av de samfund som yttrar sig anser att det finns en risk att det skulle vara svårt för personer som nyligen har flyttat till Sverige att ta till sig ett könsneutralt äktenskapsbegrepp och därmed en risk att den gruppen fjärras sig från andra delar av samhället.

Bl.a. Svenska Alliansmissionen, Evangeliska Frikyrkan, Frälsningsarmén och Romersk-katolska kyrkan understryker att en utvidgning av äktenskapsbegreppet kan leda till krav på ytterligare ändringar, t.ex. att syskon av samma kön eller månggifte ska godtas.

Flera trossamfund anför att äktenskapet är en institution som är kopplad till reproduktion och därför måste avse en relation mellan två personer av olika kön. Svenska Alliansmissionen framhåller att äktenskapet är den enda samlevnadsform som medger faderskapspresumtion och därmed sammanlänkar föräldraskapets biologiska, juridiska och sociala dimensioner. Det förutsättningslösa faderskapskännandet innebär för barnet en särskild stabilitet och trygghet. Argumentet att även homosexuella par, genom assisterad befruktning, kan bidra till reproduktionen har ingen tyngd, då sådan reproduktion kräver medverkan av en tredje person. Liknande synpunkter framförs av bl.a. EFS, Evangeliska Frikyrkan, Frälsningsarmén och Jesu Kristi Kyrka av Sista Dagars Heliga. Frälsningsarmén anför bl.a. att det är fråga om ett godtyckligt ingripande eftersom barnet inte kan välja att få växa upp i en familj med mamma och pappa och att lagstiftningen inte bör legalisera ett sådant godtycke. Romersk-katolska kyrkan framhåller att synen på äktenskapet som en förening mellan man och kvinna delas av alla större kulturer i världen

och kan sägas höra till mänsklighetens gemensamma arv. Om helt olika uppfattning om äktenskapet skulle få legal status, riskerar detta att skapa en kultur där det inte längre är möjligt för människor att förstå det unika goda som äktenskapet innebär, en speciell stabil förening mellan två komplementära personer med potential att skapa nytt liv. Enligt Romersk-katolska kyrkan är äktenskapet mellan två döpta personer ett sakrament, vilket innebär att det är ett verksamt tecken på det oupplösliga kärleksförbund som finns mellan Kristus och Kyrkan. Enligt kyrkan kan en homosexuell relation per definition aldrig utgöra ett äktenskap.

Flera av samfunden menar att en könsneutral äktenskapslagstiftning kan få konsekvenser när det gäller adoptioner av barn från annat land, då den kan medföra en motvilja mot att bevilja adoption för svenska par. Detta sägs kunna drabba även heterosexuella par.

Nätverket för partnerskap befärdar att skilda definitioner av äktenskapsbegreppet hos stat och trossamfund kommer att leda till uppenbara problem. Enligt nätverket är det en fördel att det finns två tydliga distinkta civilstånd som svarar mot två skilda institut på familjerättens område. Institutet äktenskap och partnerskap är inte fullt symmetriska, vilket som exempel visar sig i fråga om umgänge, underhåll, vårdnad och arv. Partnerskapet har bidragit till att strukturera den rättsliga materien kring homosexualitet och mångfald och underlättar rättstillämpningen. Nätverket framhåller att äktenskapet som ett förhållande mellan man och kvinna är förankrat i alla större kulturer, de stora världsreligionerna och viktiga internationella instrument. Aktionskommittén bevara äktenskapet pekar på att FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna säger att familjen, byggd på äktenskapet mellan man och kvinna, utgör den naturliga och grundläggande enheten i samhället och har rätt till skydd från samhället och staten. Om äktenskapet görs könsneutralt, kommer barnen med nödvändighet att hamna i bakgrunden. Det finns då inte någon unik, av staten sanktionerad, institution för mamma-pappa-barnrelationen, menar aktionskommittén. Kommittén framhåller vidare att FN:s barnkonvention säger att barnet har rätt att, så långt det är möjligt, få vetskap om och bli omvårdat av både sin mamma och pappa. Aktionskommittén menar också att lagstiftaren inte har frihet att definiera äktenskapet utan bara kan erkänna som äktenskap det som redan är ett äktenskap.

Flera av de remissinstanser som är kritiska till utredningens förslag pekar på vad de anser vara brister i utredningen och anser att det behövs ytterligare utredning av frågan innan den avgörs.

Ett stort antal organisationer och enskilda har synpunkter på utredningens förslag. De flesta av de som yttrar sig är kritiska till förslagen. En rad enskilda församlingar ger stöd för den ståndpunkt respektive trossamfund framför.

I fråga om vad som övergångsvis bör gälla för redan registrerade partner lämnar remissinstanserna följande synpunkter.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anser att frågan om övergångsordning bör bli föremål för ytterligare överväganden. *HomO* och *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* menar att det finns bärande skäl som talar emot den övergångsordning som utredningen föreslår. *HomO* anför att den strider mot innehållet i FN-konventionen angående samtycke till, minimiålder för samt registrering av äktenskap. Den skulle

enligt HomO i vissa sammanhang kunna leda till negativa effekter av internationellt privaträttslig natur. Frågan om ett ingrepp i ett bestående statusförhållande kan anses förenligt med rätten till privat- och familjeliv i enlighet med artikel 8 i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, framstår enligt HomO:s uppfattning inte som helt uppenbar. Såväl HomO som Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet påpekar att det finns par som i dag lever i registrerat partnerskap men som inte kan tänka sig äktenskapet som samlevnadsform. Enligt HomO bör en övergångsordning införas som innebär att partnerskapslagen fortsätter att gälla för dem som redan ingått partnerskap enligt den lagen. Samtidigt bör, enligt HomO, de registrerade partner som så önskar beredas tillfälle att genom ett förenklat administrativt förfarande få sitt partnerskap transformerat till ett äktenskap. Fakultetsnämnden påpekar att det finns svenska medborgare som ingått partnerskap utomlands där det torde vara uteslutet att med lag omvandla partnerskap till äktenskap i Sverige. Vidare framför Fakultetsnämnden att det hade varit önskvärt att det reflekterats kring alternativet att även framöver ha kvar institutet registrerat partnerskap, vid sidan av äktenskapet, enligt nederländsk modell.

Skatteverket efterfrågar ett klargörande vad som bör gälla för registrerade partners som är utflyttade när de nya reglerna träder i kraft. Det kan vara svårt att nå berörda personer med information. Enligt Skatteverket bör ”omregistrering” av civilståndet endast ske för de personer som är folkbokförda vid ikraftträdandet.

Svenska Alliansmissionen och *Evangeliska Frikyrkan* motsätter sig den retroaktiva verkan förslaget innebär för redan registrerade partners. Evangeliska Frikyrkan menar att utredningen inte beaktat de synpunkter som den grupp av samkönade par som vill bevara partnerskapslagen har fört fram.

I fråga om situationer med internationell anknytning lämnar remissinstanserna följande synpunkter.

Stockholms tingsrätt påpekar att utredningen föreslår att det ska överlämnas till rättstillämpningen att med ledning av allmänna principer om konventionsvänlig tolkning avgöra hur konventionsgrundande författningar ska tillämpas på samkönade äktenskap. Enligt tingsrätten hade det varit värdefullt om man i ett antal typfall närmare hade analyserat vilka skillnader förslaget innebär i förhållande till äktenskap enligt nuvarande lagstiftning. Det är enligt tingsrätten svårt att bedöma effekterna av utredningens förslag och vad som därmed skulle överlämnas till rättstillämpningen. Oklarheter skapar rättsosäkerhet och kan gå ut över en enhetlig rättstillämpning, framhåller tingsrätten.

Skatteverket menar att nya generella anknytningskrav för ingående av äktenskap bör införas. Verket anser också att den som vill ha tillgång till vigsel bör visa tillstånd för vistelse i Sverige i de fall då sådant krävs.

Enligt *RFSU* och *RFSL* bör par som saknar anknytning till Sverige inte nekas möjlighet att vigas inför svensk vigselförrättare. Personer bör kunna vigas i Sverige oavsett geografisk hemvist; det blir en fråga för respektive land att erkänna äktenskapet.

Skälen för regeringens förslag: Riksdagens beslut att införa en möjlighet att registrera partnerskap grundades på ställningstagandet att parterna i varaktiga homosexuella förhållanden har samma behov av

ekonomisk och juridisk trygghet som heterosexuella par. Genom att låta registrerade partnerskap få samma rättsverkningar som äktenskap gavs dessa par också samma trygghet. En viktig del i reformen var att det allmänna erkände att även par av samma kön har ett behov av att kunna manifesteras sin önskan att leva tillsammans i ett varaktigt förhållande. Bland annat framhölls att det finns samma känslor av kärlek, omtanke, ömhet, vänskap, lojalitet och omsorg i sådana förhållanden. Det ansågs inte vara samhällets uppgift att genom lagstiftningen eller på annat sätt ge uttryck för några värderingar när det gäller människors sätt att ordna sin samlevnad. Den rättsliga regleringen för par av samma kön och par av olika kön skulle därför vara likvärdig.

Även om den rättsliga ställningen för par av samma kön blev jämställd med den för par av olika kön, behölls en åtskillnad mellan de två instituten. Partnerskapen var en nyhet även i ett internationellt perspektiv. Värderingarna i samhället var inte sådana att det fanns stöd för att låta institutet äktenskap omfatta även par av samma kön. Inte heller ansågs det då lämpligt att ta in de ytterligare bestämmelser som behövdes i äktenskapsbalken.

Registrerade partners rättsliga ställning är i dag mer lik de gifta parens. Genom lagändringar har det öppnats möjlighet för registrerade partner att adoptera barn gemensamt och att få tillgång till assisterad befruktning. De rättsliga skillnader som finns kvar mellan äktenskap och registrerade partnerskap är små.

Utredningens förslag är att två personer ska kunna ingå äktenskap oavsett om de är av samma eller olika kön och att begreppet äktenskap i lagen ska vara neutralt i fråga om kön. Utredningen föreslår att detta genomförs på så sätt att det i äktenskapsbalkens inledande bestämmelse anges att äktenskap ingås mellan en kvinna och en man, mellan två kvinnor eller mellan två män. Följdändringar föreslås i övriga delar av äktenskapsbalken, i föräldrabalken och i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap för att göra bestämmelser som syftar på makar könsneutrala. Ingen följdändring av detta slag föreslås dock i fråga om lagen (1993:737) om bostadsbidrag (3 §). Utredningen föreslår att lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap upphävs. Den föreslår också att lagtext i äktenskapsbalken, föräldrabalken, brottsbalken, sambolagen (2003:376), försäkringsavtalslagen (2005:104) och lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. följdändras i anledning av upphävandet. Eftersom inga nya partnerskap kan registreras efter upphävande av lagen om registrerat partnerskap, föreslås det att brottsbalkens särskilda straffbestämmelse om olovligt partnerskap också upphävs. Faderskapspresumtionen enligt föräldrabalken föreslås endast gälla i de fall modern är gift med en man vid barnets födelse.

Utredningen föreslår en övergångsordning som innebär att alla registrerade partnerskap utan särskilt beslut, dvs. automatiskt, ska omvandlas till äktenskap vid ikraftträdandet. Omvandlingen ska inte ha verkan bakåt i tiden. Den avses inte omfatta andra partnerskap än de som har registrerats enligt lagen om registrerat partnerskap.

I fråga om situationer med internationell anknytning föreslår utredningen vissa lagändringar i följd av huvudförslaget.

Utredningen gör bedömningen att det inte bör införas några särskilda krav på att de som vill vigas av en svensk vigselförrättare ska ha viss anknytning till Sverige.

Utredningen föreslår att det införs en särskild bestämmelse om att regler i lag eller annan författning med anknytning till äktenskap och makar i tillämpliga delar ska gälla en i annat land författningsreglerad samlevnadsform och parterna i förhållandet, om samlevnadsformen har i huvudsak samma rättsverkningar som ett äktenskap i det landet. Utredningen föreslår att det – för att undvika rättsosäkerhet – tydliggörs att bestämmelserna i förordningen om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap, som genomför en nordisk konvention, inte gäller par av samma kön.

Utredningen föreslår att det ges en utökad möjlighet att i undantagsfall pröva en ansökan om äktenskapsskillnad i Sverige även om anknytningen till Sverige är svag, för att undvika situationer där ett par gifter sig i Sverige men sedan inte kan skilja sig här.

Huvudfrågan i lagstiftningsärendet är om institutet och begreppet äktenskap ska definieras så att det omfattar par av samma kön. Frågan kan lösas på olika sätt. Regeringen väljer att nu inte lägga fram något förslag om könsneutrala äktenskap. Det innebär att förutsättningen att äktenskap ingås mellan personer av olika kön inte tas bort. Regeringen föreslår däremot att den inledande bestämmelsen i äktenskapsbalken ges en något ändrad utformning.

Regeringen föreslår därmed inte något upphävande av lagen om registrerat partnerskap och följaktligen inte heller några övergångsbestämmelser i denna del. Regeringen föreslår inga ändringar av de regler som rör situationer med internationell anknytning.

Regeringen lämnar nedan förslag i frågor om vigsel och registrering av partnerskap vilka utgår från att par av samma kön inte kan ingå äktenskap och att lagen om registrerat partnerskap inte upphävs.

6 Vigselfrågor

6.1 Formerna för ingående av äktenskap

Regeringens bedömning: Utredningens bedömning är att nuvarande system med valfrihet mellan vigsel inom trossamfund och borgerlig vigsel bör behållas. Regeringen väljer att nu inte lägga fram något förslag i denna fråga.

Utredningens bedömning är att nuvarande system med valfrihet mellan vigsel inom trossamfund och borgerlig vigsel bör behållas.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser delar utredningens bedömning eller har inget att invända mot den. *Skatteverket* anser av principiella skäl att det vore rimligt att införa obligatorisk borgerlig vigsel. Verket ser dock inte något problem med att behålla nuvarande system med valfrihet mellan vigsel inom trossamfund och borgerlig vigsel. *Hovrätten över Skåne och Blekinge, Kammarkollegiet, Svenska Baptist-samfundet, Metodistkyrkan i Sverige, Svenska Missionskyrkan* och

Humanisterna förordar en ordning där det enbart är den borgerliga formen av ingående av äktenskap som ger civilrättslig verkan. *Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU)* anser att civilrättslig registrering är att föredra.

Skälen för regeringens bedömning: Nuvarande ordning med valfrihet mellan vigsel inom trossamfund och borgerlig vigsel har funnits i Sverige sedan början av 1900-talet (se avsnitt 4). Båda vigselformerna är vanligt förekommande, även om antalet äktenskap som ingås genom vigsel inom trossamfund är högre än antalet som ingås i borgerlig ordning.

Två argument som förs fram för att trossamfunden inte bör ha kvar sin vigselrätt är att Svenska kyrkan numera har skilts från staten och att staten bör vara neutral i religiösa frågor. Det hävdas också att för det fall ett system med endast borgerlig vigsel införs skulle det på ett klarare sätt komma till uttryck att äktenskapet utgör ett rent civilrättsligt förhållande. Det finns flera europeiska länder vars lagstiftning endast tillåter att äktenskap ingås genom borgerlig vigsel.

Det finns också flera skäl som talar mot en ordning med enbart borgerlig vigsel. För det första finns det ju inte några egentliga nackdelar med nuvarande system. För det andra skulle den nordiska rättslikheten brytas, eftersom Sverige i så fall skulle skilja sig från övriga nordiska länder där det finns valfrihet mellan vigsel inom trossamfund och borgerlig vigsel. Ytterligare ett skäl är att det nuvarande systemet med valfrihet mellan vigsel inom trossamfund och borgerlig vigsel, som har funnits under mycket lång tid, har en stark folklig förankring. Det framgår inte minst av att flertalet par väljer att ingå äktenskap genom vigsel i kyrkan. Även en undersökning som utredningen låtit genomföra visar att en majoritet vill behålla det nuvarande systemet.

Regeringen väljer att nu inte lägga fram något förslag i fråga om formerna för ingående av äktenskap.

6.2 Vigsel inom trossamfund

Regeringens förslag: På samma sätt som andra trossamfund ska Svenska kyrkan ha vigsel tillstånd och befattningshavare inom kyrkan måste förordnas särskilt för att vigselbehörighet ska finnas.

Den nu gällande ordningen att trossamfundens vigselförrättare inte är skyldiga att förrätta vigsel ska klagöras i lag.

Regeringens bedömning: Frågor om vigsel tillstånd och förordnande av vigselförrättare inom trossamfund bör även i fortsättningen handläggas av Kammarkollegiet. Kraven för att få vigsel tillstånd och kunskapskraven för vigselförrättare bör behållas oförändrade.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: I stort sett samtliga remissinstanser tillstyrker förslaget att Svenska kyrkan ska jämföras med andra trossamfund eller har inget att invända mot det. *Svenska kyrkan* delar utredningens bedömning

att kyrkan och dess präster bör behandlas på samma sätt som andra trossamfund i fråga om vigsel tillstånd och vigselbehörighet.

De flesta remissinstanser har inte någon invändning mot att Kammarkollegiet fortsätter att handlägga frågor om vigsel tillstånd och förordnande av vigselförrättare. *Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter (RFSL)* anser att trossamfundet inte ska behöva ansöka om vigsel tillstånd och att personlig vigselrätt bör införas. Enligt RFSL bör också en och samma myndighet handlägga förordnanden av såväl vigselförrättare inom trossamfund som borgerliga vigselförrättare. *Teologiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* är av uppfattningen att trossamfundet själva bör förordna vigselförrättare.

När det gäller frågorna om kraven för vigsel tillstånd och förordnande som vigselförrättare lämnar samtliga remissinstanser utredningens bedömning utan invändning.

I frågan om trossamfundets vigselförrättare ska vara skyldiga att viga tillstyrks utredningens förslag av *Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Teologiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Svenska kyrkan, Svenska Alliansmissionen, Svenska Baptistsamfundet, Frälsningsarmén, Jesu Kristi Kyrka av Sista Dagars Heliga, Judiska Centralrådet i Sverige, Metodistkyrkan i Sverige, Svenska Missionskyrkan, Romersk-katolska kyrkan och Sveriges Kristna Råd.*

Länsstyrelsen i Skåne län, Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU), RFSL och Sveriges Förenade HBTQ-studenter förordar att alla vigselförrättare ska vara skyldiga att viga personer av samma kön.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Svenska kyrkan

Enligt nuvarande ordning särbehandlas Svenska kyrkan i förhållande till andra trossamfund när det gäller vigsel tillstånd och vigselbehörighet för vigselförrättare. Genom sin särställning har Svenska kyrkan haft en självklar vigselrätt, och präst i Svenska kyrkan är behörig att vara vigselförrättare utan särskilt förordnande, direkt på grund av lagen (4 kap. 3 § äktenskapsbalken). Som också Svenska kyrkan anser framstår dessa skillnader numera som omotiverade. Relationen mellan Svenska kyrkan och staten är ändrad och staten bör så långt möjligt hålla sig neutral i förhållande till olika trossamfund.

Regeringen föreslår därför att Svenska kyrkan och dess präster behandlas på samma sätt som andra trossamfund i fråga om vigsel tillstånd och vigselbehörighet. Liksom andra trossamfund bör Svenska kyrkan på central nivå alltså ha vigsel tillstånd för att rättsligt giltiga vigslar ska kunna ske inom kyrkan. Befattningshavare inom kyrkan bör också förordnas särskilt för att vigselbehörighet ska finnas.

Genom förslaget att Svenska kyrkan på detta sätt ska jämföras med andra trossamfund kommer Kammarkollegiets tillsynsansvar över vigselverksamheten att omfatta även Svenska kyrkan.

Vigsel tillstånd

Frågor om vigsel tillstånd prövas i dag av Kammarkollegiet efter ansökan av ett trossamfund. Utredningen har stannat för att den ordningen bör bibehållas. Även regeringen är av uppfattningen att Kammarkollegiet bör ha kvar den uppgiften.

Utredningen har även övervägt om nuvarande krav för att trossamfund ska beviljas vigsel tillstånd bör förändras, antingen så att samma krav som för registrering av trossamfund ska gälla för att få vigsel tillstånd eller så att det införs ett krav på att trossamfundet ska uppfylla förutsättningarna för statsbidrag. Utredningen har gjort bedömningen att det inte bör göras några förändringar i det här avseendet. Regeringen delar också i denna fråga utredningens bedömning.

Förordnande av vigselförrättare

Vigselförrättare inom trossamfund förordnas av Kammarkollegiet. De särskilt förordnade borgerliga vigselförrättarna förordnas däremot av länsstyrelserna. Frågan är om en och samma myndighet bör förordna såväl vigselförrättare inom trossamfund som borgerliga vigselförrättare.

I så fall ligger det närmast till hands att länsstyrelserna skulle förordna alla vigselförrättare, eftersom det inte är praktiskt möjligt för Kammarkollegiet att svara för samtliga förordnanden. Som utredningen påpekar går det dock inte att frikoppla förordnandet av en vigselförrättare inom trossamfund från det samfund inom vilket denne ska vara verksam. En präst eller motsvarande som förordnas som vigselförrättare representerar sitt trossamfund. Utöver den prövning som ska göras beträffande den enskilde vigselförrättaren krävs alltså även en prövning av trossamfundets lämplighet. Eftersom länsstyrelserna inte hanterar några andra frågor som rör trossamfund, framstår det som mindre lämpligt att de skulle hantera frågor om förordnande av vigselförrättare inom trossamfundet. Kammarkollegiet bör alltså även i fortsättningen pröva dessa frågor.

Med hänsyn till att en vigselförrättning innefattar myndighetsutövning som för med sig betydande rättsliga konsekvenser för den enskilde måste det ställas höga krav på de befattningshavare inom trossamfund som utses till vigselförrättare. För att en person ska bli förordnad som vigselförrättare krävs därför enligt gällande bestämmelser att han eller hon har de kunskaper som behövs för uppdraget, dvs. sådana kunskaper att äkten-skapsbalkens regler om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder kommer att följas. I likhet med utredningen anser regeringen att nuvarande krav för förordnande som vigselförrättare bör behållas.

Vigselförrättare inom trossamfund ska inte vara skyldiga att viga

Som utredningen fastslår finns det ingen skyldighet att förrätta vigsel för den som är behörig vigselförrättare inom ett trossamfund med vigsel tillstånd eller för samfundet. Efter ändringen av relationen mellan Svenska kyrkan och staten finns det inte heller en lagstadgad skyldighet för präster eller församlingar i Svenska kyrkan att stå till förfogande för

kyrklig vigsel. Denna fråga anses i stället vara inomkyrklig (jfr prop. 1998/99:38 s. 252).

Den sedan länge rådande ordningen innebär alltså att det kan förekomma att en vigsel som ett par önskar sig inom ett visst samfund inte kan äga rum där, även om paret uppfyller äktenskapsbalkens krav. Det kan t.ex. vara situationer där trosuppfattningar hos samfundet eller vigselförrättaren hindrar en vigsel för att parterna inte utövar samma religion eller för att en av parterna är skild.

Samfundet och samfundets vigselförrättare har anförtrots en uppgift som innefattar myndighetsutövning. När detta bemyndigande utnyttjas har de skyldighet att följa de författningsregler om vigsel som finns. Det ligger i sakens natur att det därutöver inte kan ställas krav på att trossamfundet ska tillhandahålla vigselförrättningar för alla som önskar det. Det är uppenbart att detta skulle vara svårt att förena med den fria trosutövningen och den frivillighet som det nuvarande systemet bygger på. Någon skyldighet att förrätta vigslar bör därför inte införas för trossamfundet eller trossamfundets vigselförrättare. Som utredningen föreslår finns det däremot skäl att i äktenskapsbalken förtydliga den nu gällande ordningen att en sådan skyldighet inte finns.

6.3 Borgerlig vigsel och registrering av partnerskap

Regeringens förslag: Länsstyrelserna ska handlägga alla ärenden om förordnande av borgerliga vigsel- och partnerskapsförrättare. Lagfarna domare i tingsrätt ska inte ha kvar uppgiften att förrätta vigslar och partnerskap.

Kraven på förrättares kunskaper och kvalifikationer i övrigt samt prövningen av dessa ska förtydligas. Ett förordnande att vara förrättare ska gälla för en viss period. Möjligheten till förordnande för enstaka tillfälle tas bort. Det ska tydliggöras att ett förordnande ska kunna återkallas. Förutsättningarna för återkallelse ska anges.

Länsstyrelsens beslut att inte förordna någon som vigsel- och partnerskapsförrättare ska inte kunna överklagas.

Utförningen av förslagen bygger på att regeringen väljer att nu inte lägga fram något förslag om könsneutrala äktenskap och att lagen om registrerat partnerskap till följd därav inte upphävs.

Utredningens förslag, som utgår från att lagen om registrerat partnerskap ska upphävas, skiljer sig från regeringens på så sätt att utredningen föreslår en reglering i förordning av kraven på vigselförrättares kvalifikationer, prövningen av kvalifikationerna och vigselförordnandenas giltighetstid. Vidare föreslås att ett förordnande ska gälla tills vidare eller för en viss period samt att möjligheten till förordnande för enstaka tillfälle i undantagsfall ska finnas kvar. Utredningen föreslår inte att det uttryckligen ska framgå att ett förordnande kan återkallas.

Remissinstanserna: I stort sett samtliga remissinstanser är positiva till eller har ingen invändning mot att länsstyrelserna ska fortsätta att förordna borgerliga vigselförrättare. *Länsstyrelsen i Stockholms län* beklä-

gar att utredningen inte föreslagit att uppgiften att förrätta vigslar läggs på kommunerna.

Remissutfallet är blandat när det gäller att lagfarna domare inte ska ha kvar uppgiften att förrätta vigslar. *Hovrätten över Skåne och Blekinge, Stockholms tingsrätt* och *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* är positiva till förslaget. *Skatteverket* vill inte avstyrka förslaget men framhåller vikten av att kommunerna ser till att tillräckligt antal vigselförrättare förordnas för att täcka bortfallet. Ett antal remissinstanser motsätter sig förslaget, bl.a. *Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO)*, *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* och *Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet*.

Flertalet remissinstanser har inget att invända mot förslaget att i förordning förtydliga kraven på vigselförrättarnas kvalifikationer. *Länsstyrelsen i Skåne län* anser att det inte har framkommit att behovet av någon djupare granskning av lämpligheten är nödvändig.

När det gäller frågan hur länge ett förordnande bör gälla är remissutfallet blandat. *Länsstyrelsen i Stockholms län* och *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* har svårt att se någon anledning att förordna vigselförrättare tills vidare. Flera remissinstanser är negativa till att möjligheten att förordna vigselförrättare för enstaka tillfälle kvarstår. Hit hör *Skatteverket*, *HomO*, *Länsstyrelsen i Skåne län*, *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* och *Länsstyrelsen i Örebro län*.

Ett fåtal remissinstanser är tveksamma till eller motsätter sig förslaget att länsstyrelsens beslut om förordnande av vigselförrättare inte ska kunna överklagas.

Skälen för regeringens förslag

Länsstyrelserna ska förordna samtliga borgerliga vigsel- och partnerskapsförrättare

Länsstyrelserna har till uppgift att förordna borgerliga vigsel- och partnerskapsförrättare. Utredningen har övervägt om uppgiften i stället bör flyttas till Skatteverket eller kommunerna. Som utredningen konstaterar finns det dock inte skäl att ändra nuvarande ordning.

Regeringen delar utredningens bedömning att lagfarna domare i tingsrätt inte bör ha kvar rätten att förrätta vigslar. Lagfarna domare bör inte heller ha kvar rätten att förrätta partnerskap. Vigselförrättning och registrering av partnerskap är i huvudsak en administrativ uppgift som saknar dömande inslag och är därmed typiskt sett en främmande verksamhet för domstolarna. Uppgiften kräver inte heller den specialkompetens som lagfarna domare har. Det ligger i linje med den allmänna strävan att renodla domarnas och domstolarnas arbetsuppgifter att uppgifter av förvaltningskaraktär, såsom vigselärenden och registrering av partnerskap, inte längre handläggs i domstol. Det kan också påpekas att det är ett förhållandevis litet antal vigslar och partnerskap som förrättas av domare. Bortfallet av domare som vigsel- och partnerskapsförrättare kan kompenseras genom att ett ökat antal förrättare vid behov utses av länsstyrelserna.

Kraven för förordnande som vigsel- och partnerskapsförrättare

Till skillnad från vad som gäller för Kammarkollegiets förordnande av vigselförrättare inom trossamfund saknas det författningsreglering som närmare anger under vilka förutsättningar ett borgerligt vigsel- och partnerskapsförordnande får ges. I stället har praxis utvecklats hos länsstyrelserna och genom regeringens beslut i överklagade ärenden.

Med hänsyn till att de uppgifter som delegeras till vigsel- och partnerskapsförrättare utgör myndighetsutövning som, trots den rutinmässiga karaktären, för med sig betydande rättsliga konsekvenser måste det ställas höga krav på de personer som rekryteras för uppdraget. Med ett förordnande följer en rätt att under personligt ansvar företräda det allmänna. Det är av stor vikt att de personer som utses till förrättare har de kunskaper och kvalifikationer i övrigt som behövs för uppdraget. Det är länsstyrelserna som ska pröva om en person uppfyller kraven för förordnande som vigsel- och partnerskapsförrättare.

Regeringen anser att kraven på borgerliga vigsel- och partnerskapsförrättares kunskaper och kvalifikationer i övrigt nu bör författningsregleras. Det rör sig om frågor av sådan karaktär att de lämpligen bör regleras i lag och inte – som utredningen föreslår – i förordning.

Hur länge ska ett förordnande gälla?

I dag gäller ett förordnande att vara vigsel- och partnerskapsförrättare tills vidare eller för en viss angiven period. En olägenhet med ett förordnande som gäller tills vidare är att det aldrig sker någon förnyad prövning av förrättarens kunskaper och kvalifikationer i övrigt. Vidare leder förordnanden som gäller tills vidare till svårigheter vid bedömningen av kommunernas behov av förrättare. Regeringen anser därför – till skillnad från utredningen – att en förrättare endast bör kunna förordnas för en viss period.

Det är även möjligt att bli förordnad som vigsel- och partnerskapsförrättare för ett enstaka tillfälle. Enligt regeringens uppfattning måste den som åtar sig ett uppdrag som förrättare stå till allmänhetens tjänst och vara beredd att fullgöra sitt åtagande under en längre period. Ur ett allmänt perspektiv saknas det behov av förordnande för enstaka tillfälle. I regel är det i stället privata motiv som ligger bakom en begäran att bli förordnad som förrättare för ett enstaka tillfälle. Regeringen föreslår att möjligheten till förordnande för enstaka tillfälle tas bort.

Det ligger i sakens natur att länsstyrelserna har möjlighet att återkalla ett förordnande. Det saknas dock bestämmelser som reglerar under vilka förutsättningar återkallelse får ske. Enligt regeringens mening finns det skäl att i lag ange att ett förordnande att vara vigsel- och partnerskapsförrättare ska återkallas av länsstyrelsen när det framkommer att en förrättare inte längre uppfyller erforderliga krav eller missköter sitt uppdrag.

Ska beslut i ärenden om vigsel- och partnerskapsförrättare kunna överklagas?

Länsstyrelsens beslut i ärenden om vigsel- och partnerskapsförrättare överklagas enligt nuvarande ordning till regeringen. Prövningen vid förordnande av förrättare innebär dock i huvudsak lämplighetsbedömningar. En fast praxis är etablerad sedan länge. Ärendena är inte av sådant slag att politisk styrning av praxis är behövlig. Inte heller förefaller en överprövning av domstol som nödvändig. Eftersom ärendena inte avser enskildas civila rättigheter, måste inte någon rätt till domstolsprövning finnas med hänsyn till Sveriges åtaganden enligt art. 6.1 i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Regeringen anser att det bör räcka att frågan om förordnande av vigsel- och partnerskapsförrättare prövas i en instans. I de fall där nya omständigheter kan tillföras eller sökanden vill anföra nya argument finns det möjlighet för länsstyrelsen att ta upp frågan till ny prövning. I sammanhanget kan nämnas att Kammarkollegiets beslut om förordnande av vigselförrättare inom trossamfund inte är överklagbara.

Med hänsyn till det anförda föreslår regeringen – i linje med utredningen – att det inte ska vara möjligt att överklaga länsstyrelsens beslut att inte förordna någon som vigsel- och partnerskapsförrättare. Det anförda bör uttryckligen regleras i lag.

Beslut av länsstyrelsen att återkalla ett förordnande som vigsel- och partnerskapsförrättare bör dock kunna överklagas. I fråga om sådana beslut kommer förvaltningslagens (1986:223) bestämmelser om överklagande att gälla.

6.4 Ogiltiga vigslar och registreringar av partnerskap

<p>Regeringens bedömning: Regeringen bör även i fortsättningen pröva frågor om godkännande av ogiltiga vigslar och registreringar av partnerskap.</p>
--

Utredningens förslag innebär att allmän domstol ska pröva frågor om godkännande av ogiltiga vigslar.

Remissinstanserna: I stort sett samtliga remissinstanser tillstyrker utredningens förslag eller har inget att invända mot det. *Stockholms tingsrätt* motsätter sig dock förslaget. Tingsrätten menar att ett godkännande av en ogiltig vigsel är av offentligrättslig nådekaraktär och att sådana ärenden därför är mindre lämpade att handläggas vid allmän domstol.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen har i uppgift att pröva frågor om godkännande av ogiltiga vigslar. Utredningen föreslår att prövningen i stället ska göras av allmän domstol. Som skäl för förslaget anförs att politisk styrning av praxis inte framstår som nödvändig och att regeringen bör befrias från ärenden som inte kräver ett ställningstagande från regeringen som politiskt organ.

Regeringen gör emellertid bedömningen att ärenden om godkännande av ogiltiga vigslar och registreringar av partnerskap är av sådant slag att de också i fortsättningen bör handläggas av regeringen.

7 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 maj 2009.

Präster i Svenska kyrkan som är behöriga vigselförrättare vid ikraftträdandet behåller sin behörighet under ytterligare ett år utan förordnande från Kammarkollegiet.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens.

Remissinstanserna: När det gäller utredningens förslag till övergångsordning för Svenska kyrkan tillstyrker samtliga remissinstanser förslaget eller har inget att invända mot det.

Skälen för regeringens förslag: De föreslagna lagändringarna bör kunna träda i kraft den 1 maj 2009.

I och med att även Svenska kyrkan omfattas av kravet på tillstånd för att förrätta vigslar kommer det att behövas enskilda förordnanden för de många vigselförrättarna inom kyrkan. För att undvika en onödig arbetsanhopning hos Kammarkollegiet bör de präster i Svenska kyrkan som är vigselbehöriga när de nya bestämmelserna träder i kraft fortsätta att vara det under ett års tid. Därmed skapas utrymme för att sprida arbetet hos Kammarkollegiet över en längre tid.

En lämplig ordning är att beslut som länsstyrelsen har meddelat i ärenden om förordnande av vigsel- och partnerskapsförrättare före ikraftträdandet överklagas enligt den ordning som gäller enligt äldre bestämmelser. Det behövs övergångsbestämmelser som klargör detta.

Däremot behövs det inte någon övergångsbestämmelse med anledning av att förordnanden av borgerliga vigsel- och partnerskapsförrättare gäller för en viss period och att det följaktligen inte längre ska vara möjligt att förordna någon tills vidare. Ändringen kommer endast att träffa förordnanden som meddelas efter ikraftträdandet.

8 Ekonomiska konsekvenser

Regeringens bedömning: Förslagen kan genomföras inom ramen för befintliga ekonomiska ramar.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Kammarkollegiet* delar inte utredningens uppfattning att arbetsbördan för kollegiet kommer att öka först på sikt. Kollegiet för också fram att det inte kan uteslutas att det kommer att krävas betydande investeringar i ett nytt teknikstöd.

Skälen för regeringens bedömning: I lagrådsremissen föreslår regeringen att Svenska kyrkan ska jämföras med andra trossamfund i fråga om vigselförstånd och förordnande av vigselförrättare. Kammarkollegiet ska liksom i dag pröva att en befattningshavare inom ett trossamfund har de kunskaper som behövs för uppdraget. Beträffande de präster i Svenska kyrkan som är vigselbehöriga när de nya bestämmelserna träder i kraft föreslås en särskild övergångsbestämmelse som övergångsvis bör underlätta Kammarkollegiets arbete. På längre sikt kan dock arbetsbördan för Kammarkollegiet komma att öka. Regeringen avser att återkomma i fråga om dessa långsiktiga konsekvenser.

Sannolikt kommer antalet förordnanden hos länsstyrelserna att öka för att man ska kunna täcka det resursbortfall som följer av att lagfarna domare inte längre ska ha kvar uppgiften att förrätta vigsel och partnerskap. Antalet vigslar och partnerskap som förrättas av lagfarna domare varje år är dock begränsat. Möjligheten till förordnande för enstaka tillfälle tas bort, vilket torde innebära en viss arbetsbesparing för länsstyrelserna. Den prövning länsstyrelserna ska göra av att blivande vigsel- och partnerskapsförrättare har de kunskaper och kvalifikationer i övrigt som behövs för uppdraget torde inte leda till något betydande merarbete för länsstyrelserna. Sammantaget bedöms kostnadsökningen vara begränsad och ska finansieras inom nuvarande ekonomiska ramar.

9 Författningskommentar

9.1 Förslaget till lag om ändring i äktenskapsbalken

1 kap. Äktenskap

1 § *I denna balk finns bestämmelser om samlevnad i äktenskap. Äktenskap ingås mellan en kvinna och en man.*

De två som ingår äktenskap med varandra blir makar.

I denna och övriga paragrafer i det första kapitlet finns inledande bestämmelser som tillsammans anger innebörden av begreppen äktenskap och makar. Övervägandena finns i avsnitt 5.

I *första stycket* finns en allmän inledning om att balken innehåller bestämmelser om samlevnad i äktenskap. Förutsättningen att äktenskap ingås mellan personer av olika kön tas inte bort.

Förklaringen att de som har ingått äktenskap är makar behålls, men den ändras språkligt och bildar ett nytt *andra stycke*. Lydelsen ändras också så att den återspeglar den grundläggande förutsättningen att äktenskapet är monogamt.

4 kap. Vigsel

3 § Behörig att vara vigselförrättare är

1. präst eller annan befattningshavare i ett trossamfund som har förordnande enligt lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom trossamfund, *eller*

2. den som länsstyrelsen har förordnat.

Den som är behörig enligt första stycket 1 är inte skyldig att förrätta vigsel.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vem som är behörig att vara vigselförrättare. I paragrafen klargörs även att en vigselförrättare inom ett trossamfund inte är skyldig att förrätta vigsel. Övervägandena finns i avsnitt 6.2 och 6.3.

Den nuvarande bestämmelsen i första punkten *första stycket* att präst i Svenska kyrkan är behörig att vara vigselförrättare upphävs. Den nuvarande andra punkten i första stycket kommer därför att utgöra styckets första punkt. Den punkten ändras så att även präster i Svenska kyrkan omfattas av bestämmelsen. Detta får till konsekvens att präster i Svenska kyrkan, liksom befattningshavare inom andra trossamfund, måste förordnas till vigselförrättare av Kammarkollegiet för att de ska vara vigselbehöriga. Det får också till följd att även andra befattningshavare i Svenska kyrkan än präster kan förordnas som vigselförrättare, under förutsättning att befattningshavaren har intern behörighet att förrätta vigsel. Den nuvarande tredje punkten upphävs eftersom lagfarna domare inte längre ska ha kvar uppgiften att förrätta vigslar. Den nuvarande fjärde punkten i första stycket kommer därför att utgöra paragrafens andra punkt.

Svenska vigselförrättares behörighet att förrätta vigsel enligt svensk lag utomlands regleras i 1 kap. 5 § första stycket lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap.

Den nuvarande bestämmelsen i *andra stycket* om att länsstyrelsens förordnande ska avse såväl behörighet att förrätta vigsel som behörighet att registrera partnerskap flyttas till 4 § andra stycket. I stycket klargörs i stället den gällande ordningen att vigselförrättare inom trossamfund inte är skyldiga att förrätta vigsel.

4 § Innan någon förordnas till vigselförrättare enligt 3 § första stycket 2 ska länsstyrelsen pröva att han eller hon har de kunskaper och kvalifikationer i övrigt som behövs för uppdraget.

Förordnandet ska avse såväl behörighet att förrätta vigsel som behörighet att registrera partnerskap enligt lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap.

Förordnandet ska gälla för en viss period.

Uppfyller vigselförrättaren inte längre kraven för förordnande eller missköter vigselförrättaren sitt uppdrag, ska länsstyrelsen återkalla förordnandet.

Paragrafen, som är ny, innehåller regler om förordnande av borgerliga vigselförrättare och om återkallelse av sådana förordnanden. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

I *första stycket* framgår att den som utses till vigselförrättare ska ha de kunskaper som behövs för uppdraget, dvs. sådana kunskaper att äktenskapsbalkens regler om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder kommer att följas. Han eller hon ska även i övrigt ha de kvalifikationer som behövs. Det innebär att en vigselförrättare ska ha ett gott omdöme och åtnjuta allmänt förtroende samt ha den erfarenhet som krävs för att kunna fullgöra uppdraget på bästa sätt. Vederbörande ska också vara väl medveten om vigselns betydelse och det ansvar som är förenat med uppdraget.

Det är länsstyrelsen som ska pröva om den föreslagne har de kunskaper och kvalifikationer i övrigt som behövs för uppdraget. I många fall där en

person föreslås av en kommun kan det redan av det underlag som ges in till länsstyrelsen framgå att han eller hon uppfyller kraven för uppdraget. I den mån ansökan från en kommun inte ger klart besked om den föreslagnes kvalifikationer kan kompletterande upplysningar inhämtas från kommunen. I andra fall får länsstyrelsen på annat sätt förvissa sig om att vederbörande uppfyller kraven för förordnande.

Av *andra stycket* framgår att länsstyrelsens förordnande ska avse såväl behörighet att förrätta vigsel som behörighet att förrätta partnerskap. Den som får förordnandet blir alltså vigsel- och partnerskapsförrättare.

I *tredje stycket* anges att ett förordnande av länsstyrelsen att vara vigselförrättare ska gälla för en viss period. Ett förordnande ska alltså alltid tidsbegränsas. Sedan perioden löpt ut finns det inget hinder mot att en vigselförrättare förordnas på nytt, naturligtvis under förutsättning att han eller hon fortfarande uppfyller kraven för förordnande. Ett förordnande bör gälla några år, och när förtroendevalda i kommunerna utses till vigselförrättare är det naturligt att förordnandet gäller för en mandatperiod.

I länsstyrelsens tillsynsansvar ligger att länsstyrelsen ska kontrollera att en vigselförrättare inte fortsätter att förrätta vigslar efter det att behörigheten upphört. Detta kan t.ex. ske genom att länsstyrelsen påminner en vigselförrättare om att förordnandet snart löper ut.

Som framgår av lagtexten går det inte att förordna vigselförrättare för ett enstaka tillfälle.

I *fjärde stycket* införs en uttrycklig bestämmelse att ett förordnande att vara vigselförrättare ska återkallas av länsstyrelsen när vigselförrättaren inte längre uppfyller kraven för förordnande. Återkallelse ska även ske när vigselförrättaren missköter sin uppgift, t.ex. genom att inte följa de bestämmelser som gäller för vigsel. Ett beslut om återkallelse kan överklagas (se avsnitt 6.3).

6 § Vid vigsel gäller i övrigt

1. den ordning som gäller inom *ett* trossamfund, om vigseln förrättas av en präst eller någon annan *befattningshavare i samfundet, och*

2. *förordningsbestämmelser* för andra fall.

I paragrafen finns bestämmelser om vad som gäller i övrigt vid vigsel.

För att bättre ge uttryck för Svenska kyrkans likställdhet med andra trossamfund utgår den nuvarande hänvisningen i första punkten till föreskrifterna i kyrkohandboken och andra föreskrifter för Svenska kyrkan. Den nuvarande andra punkten kommer därför att utgöra paragrafens första punkt. Bestämmelsen ändras så att samtliga trossamfund, dvs. även Svenska kyrkan, omfattas. Den andra punkten överrensstämmer i sak med nuvarande tredje punkten.

15 kap. Ärenden om äktenskaps ingående

2 § Skatteverkets beslut i fråga om hindersprövning får överklagas hos en länsrätt inom vars domkrets kvinnan eller mannen är folkbokförd. Finns ingen sådan behörig länsrätt överklagas beslutet hos Länsrätten i Stockholms län.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Paragrafen reglerar förfarandet vid överklagande av beslut i fråga om hinderprövning. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Första stycket är oförändrat.

Den nuvarande bestämmelsen i andra stycket om överklagande av beslut angående förrättande av vigsel som fattats av präst inom Svenska kyrkan upphävs. I likhet med vad som gäller för andra trossamfund är ett sådant beslut inte överklagbart. Det nuvarande tredje stycket om prövningstillstånd kommer därför att utgöra paragrafens *andra stycke*.

3 § Beslut av särskilt förordnade vigselförrättare om förrättande av vigsel får överklagas hos länsstyrelsen.

Paragrafen anger att vissa beslut om förrättande av vigsel får överklagas hos länsstyrelsen. Nuvarande bestämmelse att beslut av lagfarna domare i tingsrätter får överklagas hos länsstyrelsen utgår, eftersom domare inte längre har kvar uppgiften att förrätta vigslar. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

5 § Länsstyrelsens beslut att inte förordna någon som vigselförrättare får inte överklagas.

Paragrafen innehåller ett förbud att överklaga länsstyrelsens beslut att inte förordna någon som vigselförrättare. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

Den nuvarande möjligheten att överklaga länsstyrelsens beslut att inte förordna någon som vigselförrättare tas bort.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

2. En präst i Svenska kyrkan som enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 i dess äldre lydelse är behörig att vara vigselförrättare behåller den behörigheten till och med utgången av april 2010.

3. I fråga om ärenden om förordnande av vigselförrättare som en länsstyrelse avgjort före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

Övervägandena till ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna finns i avsnitt 7.

Enligt *punkt 1* träder ändringarna i äktenskapsbalken i kraft den 1 maj 2009.

Enligt *punkt 2* upphör den vigselbehörighet för präst i Svenska kyrkan som följer direkt på grund av lag att gälla ett år efter det att lagändringarna träder i kraft. För vigselbehörighet därefter krävs, liksom för befattningshavare inom andra trossamfund, ett särskilt förordnande från Kammarkollegiet. För nytillkomna vigselförrättare krävs förordnande av Kammarkollegiet. Ett sådant förordnande förutsätter att Svenska kyrkan på central nivå först har beviljats vigselstillstånd.

Av *punkt 3* framgår att äldre bestämmelser ska gälla beträffande beslut i ärenden om förordnande av vigselförrättare som länsstyrelsen meddelat före ikraftträdandet. Det innebär att det även efter ikraftträdandet går att överklaga sådana beslut till regeringen. Vid prövningen av beslut som

meddelats före ikraftträdandet ska regeringen tillämpa de bestämmelser som gällde när länsstyrelsen meddelade beslutet.

Ett förordnande att vara vigselförrättare som meddelats före ikraftträdandet gäller på det sätt som angetts i förordnandet. Under en överskådlig tid kommer det alltså att finnas förordnanden som gäller tills vidare. Den nya bestämmelsen i 4 kap. 4 § fjärde stycket om återkallelse av ett vigselförordnande gäller däremot även äldre förordnanden.

9.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan

Lag (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom trossamfund

Lagens rubrik ändras för att avspegla lagens ändrade tillämpningsområde. Lagen gäller för alla trossamfund, dvs. även för Svenska kyrkan.

1 § *Ett* trossamfund kan ges tillstånd att förrätta vigsel, om samfundets verksamhet är varaktig och samfundet har en sådan organisation att det på goda grunder kan antas att äktenskapsbalkens bestämmelser om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder kommer att *följas*. Har tillstånd givits, får vigsel inom samfundet förrättas av den som förordnats enligt 2 § att vara vigselförrättare.

Frågor om tillstånd enligt första stycket prövas av Kammarkollegiet efter ansökan av samfundet. Ett tillstånd gäller tills vidare.

Paragrafen innehåller förutsättningarna för när ett trossamfund kan ges tillstånd att förrätta vigsel. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Den sakliga ändringen i *första stycket* innebär att bestämmelserna blir tillämpliga även beträffande Svenska kyrkan. Det får till följd att Svenska kyrkan kan ansöka om tillstånd att förrätta vigsel hos Kammarkollegiet. Uppräkningen av förutsättningarna för vigsel tillstånd är uttömmande.

Andra stycket är oförändrat.

9.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap

1 kap. Registrering av partnerskap

8 § Behörig att vara registreringsförrättare är den som länsstyrelsen har förordnat.

I fråga om förordnandet tillämpas 4 kap. 4 § äktenskapsbalken.

Länsstyrelsens beslut att inte förordna någon som registreringsförrättare får inte överklagas.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om vem som är behörig att vara registreringsförrättare. I paragrafen anges också att 4 kap. 4 § äktenskapsbalken ska tillämpas i fråga om förordnandet. Vidare innehåller paragrafen ett förbud att överklaga länsstyrelsens beslut att inte förordna någon som registreringsförrättare. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

Den nuvarande bestämmelsen i *första stycket* att lagfaren domare är behörig att vara registreringsförrättare upphävs, eftersom domare inte längre ska ha kvar uppgiften att förrätta partnerskap.

Den nuvarande bestämmelsen i *andra stycket* om att länsstyrelsens förordnande ska avse såväl behörighet att förrätta vigsel som behörighet att registrera partnerskap ersätts med en bestämmelse om att 4 kap. 4 § äktenskapsbalken ska tillämpas i fråga om förordnandet. De regler som gäller för förordnande av borgerliga vigselförrättare och återkallelse av sådana förordnanden gäller alltså även registreringsförrättare.

I *tredje stycket*, som är nytt, anges att länsstyrelsens beslut att inte förordna någon som registreringsförrättare inte får överklagas.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 maj 2009.

2. I fråga om ärenden om förordnande av registreringsförrättare som en länsstyrelse avgjort före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

Övervägandena till ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna finns i avsnitt 7.

Enligt *punkt 1* träder ändringarna i lagen om registrerat partnerskap i kraft den 1 maj 2009.

Av *punkt 2* framgår att äldre bestämmelser ska gälla beträffande beslut i ärenden om förordnande av registreringsförrättare som länsstyrelsen meddelat före ikraftträdandet. Det innebär att det även efter ikraftträdandet går att överklaga sådana beslut till regeringen. Det hänvisas till kommentaren till punkten 3 i övergångsbestämmelserna till ändringarna i äktenskapsbalken.

Uppdraget

Som särskild utredare, biträdd av två referensgrupper, har jag haft till uppgift att se över ett antal frågeställningar rörande äktenskap och registrerat partnerskap och föreslå de författningsändringar som bedöms vara behövliga. Den ena referensgruppen har bestått av företrädare för riksdagspartierna och den andra har representerat trossamfundet.

En av huvuduppgifterna har varit att redovisa samtliga skäl som talar för eller emot att äktenskap skall kunna ingås av par med samma kön, göra en grundlig analys av dessa skäl och sedan ta ställning till om äktenskapet liksom hittills skall vara förbehållet relationen mellan en kvinna och en man eller om det skall öppnas också för par med samma kön. I uppdraget har vidare ingått att redovisa vilka internationella privat- och processrättsliga frågor som äktenskap för par med samma kön aktualiserar och överväga om detta motiverar någon särskild reglering.

En annan huvuduppgift har varit att – oavsett min slutsats beträffande frågan om äktenskap för par med samma kön – ta ställning till formerna för ingående av äktenskap. I denna del har uppdraget innefattat frågan om de som vill gifta sig även i fortsättningen skall kunna välja mellan vigsel inom ett trossamfund och borgerlig vigsel eller om äktenskap endast bör få ingås civilt. Under förutsättning att nuvarande ordning bör behållas har det också ingått att ta ställning till om några förändringar bör göras när det gäller trossamfundets rätt att företräda det allmänna som vigsselförrättare. Jag har vidare haft till uppgift att utreda formerna för ingående av äktenskap i civil ordning.

I uppdraget har slutligen ingått att överväga ändringar i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap (partnerskapslagen). Om äktenskap bör kunna ingås av par med samma kön gäller dock som utgångspunkt att denna lag skall upphävas.

I det följande lämnas en redogörelse för mina överväganden, bedömningar och förslag.

Äktenskap för par med samma kön

Bör det införas en ordning med äktenskap för par med samma kön?

Min utgångspunkt vid bedömning av skälen för eller emot äktenskap för par med samma kön har varit det rättsliga äktenskapets betydelse som familjebildning. Jag har därvid tagit fasta på främst vad som anförts från referensgrupperna, vid de olika hearings som jag hållit och vad som sagts i den allmänna debatten.

Internationella åtaganden. Våra internationella åtaganden kan enligt min bedömning inte tolkas så att vi är skyldiga att öppna äktenskapet för par med samma kön. Rätten att ingå äktenskap är en mänsklig rättighet enligt gällande konventioner men konventionsländerna har rätt att i sin nationella lagstiftning bestämma hur denna rättighet skall implementeras.

Konventionerna på området sträcker sig inte längre än till att garantera heterosexuella rätt att gifta sig. Å andra sidan kan konventionerna inte anses hindra att man i nationell lagstiftning ger även par som har samma kön rätt att gifta sig.

Äktenskap jämfört med registrerat partnerskap. Rättsverkningarna av ett registrerat partnerskap skiljer sig inte nämnvärt från ett äktenskap. Äktenskapet får dock enligt min mening anses ha ett högre symbolvärde. Traditionellt har det ansetts innebära ett livslångt parförhållande byggt på kärlek och omtanke och på ömsesidiga skyldigheter makarna emellan. Även om samhällsutvecklingen medfört en något annorlunda syn på äktenskapet har det registrerade partnerskapet inte samma klang som äktenskapet i det allmänna medvetandet. För de homosexuella är äktenskapet viktigt som värdemätare både för deras egna relationer och för omgivningens inställning. Från denna utgångspunkt finns det således skäl för att inte göra någon åtskillnad mellan homosexuella och heterosexuella i fråga om möjligheten att kunna ingå äktenskap.

Äktenskapsets innebörd. Äktenskapet har sedan mycket länge ansetts vara en samhällelig institution för samlevnad mellan en kvinna och en man och denna definition av äktenskapet är djupt förankrad hos allmänheten både här hemma och utomlands. Den överensstämmer också med trossamfundens grundläggande uppfattning om äktenskapet som en institution även om samfundens uppfattningar av vad äktenskapet närmare innebär sedan kan gå isär. En viss uppfattning om eller definition av en samhällsföreteelse kan emellertid inte för alltid vara bestående även om den har mycket djupa rötter. Samhällsutvecklingen går framåt och nya värderingar och åsikter kan behöva ges utrymme också då det gäller grundläggande uppfattningar. Samhällets syn på homosexualitet är ett exempel på en sådan omsvängning och på olika områden har det funnits en strävan att upphäva tidigare särbehandling av homosexuella och motverka diskriminering. Detta har bl.a. kommit till uttryck i den s.k. målsättningsparagrafen i 1 kap. 2 § regeringsformen där det anges att samhället skall motverka diskriminering på grund av bl.a. sexuell läggning. Att äktenskapet inte står öppet för par med samma kön torde dock varken enligt regeringsformen eller enligt Europakonventionen i och för sig innebära en diskriminering på grund av sexuell läggning, men det torde ändå innebära en form av särbehandling.

Enligt min uppfattning kan den traditionella betydelsen av äktenskapet som en heterosexuell relation inte vara avgörande för om äktenskap skall öppnas också för par med samma kön. Lagstiftaren måste ha frihet att definiera äktenskapet så att det motsvarar rådande uppfattningar. Det kan också sägas ligga mer i linje med äktenskapsbalkens (ÄktB:s) neutralitet i fråga om hur makarna förhåller sig till varandra att parterna själva får bestämma vem de vill gifta sig med än att man utesluter vissa parbildningar från äktenskapet.

Termen äktenskap. Referensgruppen med företrädare för trossamfund har invänt att termen äktenskap inte bör användas i en lagstiftning som gäller för både par med olika kön och par med samma kön. Man bör i stället använda en annan rättslig term. För trossamfunden är äktenskapet ett laddat begrepp som på olika sätt är en del av deras trosuppfattningar. Vid de hearings jag hållit har samma invändning framförts från Svenska kyrkan och andra trossamfund.

En omständighet som talar mot ett tillmötesgående av trossamfundens önskemål är enligt min mening att ordet äktenskap sedan mycket länge har varit i dagligt bruk och att ett byte på många håll skulle kunna uppfattas som helt onödigt. Vidare skulle alla de som redan gift sig ställas inför den situationen att deras valda samlevnadsform plötsligt fick en annan benämning. Också andra skäl talar emot en lösning som tillgodoser trossamfunden. Det är bl.a. svårt att finna någon lämplig synonym som kan beteckna det rättsliga förhållandet mellan två makar.

Termen äktenskap i dess olika språkliga former är vidare en i de flesta länder vanlig benämning på ett av staten sanktionerat förhållande mellan två personer med vilket följer en rad rättsverkningar på olika områden. I de internationella konventionerna på familjerättens område är äktenskapet också den gängse benämningen. Att nu ersätta den etablerade termen äktenskap med en annan term för att beteckna något som i allt skall motsvara äktenskapet kan innebära stora risker för att det nya begreppet i andra länder kommer att missuppfattas såsom innebärande något annat än äktenskap. Ett annat skäl är att ordet äktenskap kommer att leva kvar även om svensk lagstiftning ändras. Skälen emot att införa en annan benämning på det rättsliga begreppet äktenskap är så starka att jag inte funnit detta vara en framkomlig väg.

Reproduktivitet. En invändning som framförts är att äktenskapet är en samhällelig institution där barn skall födas och växa upp och att det från denna utgångspunkt är viktigt att samhället värnar om äktenskapet. Äktenskapet är emellertid inte bara är till för dem som skaffar sig barn. Barnafödande är inget krav för äktenskap och många som inte kan eller vill skaffa barn gifter sig ändå. Att homosexuella saknar möjlighet att få gemensamma biologiska barn kan då knappast vara ett argument mot att människor med samma kön skall kunna gifta sig med varandra. Tvärtom har Europadomstolen i ett rättsfall slagit fast att möjligheten att få gemensamma biologiska barn inte är en förutsättning för rätten att ingå äktenskap.

Barnperspektivet. Enligt min mening ger barnperspektivet inte heller någon egentlig vägledning när det gäller att ta ställning till om homosexuella skall kunna gifta sig med varandra eller inte. För barnet torde det vara mest betydelsefullt att relationerna till föräldrarna är goda och trygga oavsett deras kön och vilken rättslig form de valt för sin samlevnad. Och om det skulle förhålla sig så som har hävdats i debatten att äktenskapet ger barnen en större trygghet måste man ställa frågan varför barn i familjer där föräldrarna har samma kön inte skall jämföras med barn till gifta heterosexuella föräldrar.

Andra samlevnadskonstellationer. Det har vidare uttryckts farhågor för att äktenskapet skulle urvattnas om homosexuella skulle få gifta sig med varandra och att andra samlevnadskonstellationer på sikt skulle kunna komma att inkluderas i äktenskapet. Det går naturligtvis inte att ge något bestämt svar på frågan huruvida införandet av en möjlighet för homosexuella att gifta sig skulle ha någon inverkan på giftermålsfrekvensen bland heterosexuella. Vad som däremot kan sägas är att en sådan reform inte med automatik behöver leda till att andra samlevnadskonstellationer också skall inkluderas. Ytterst är detta en fråga för lagstiftaren men skulle ett sådant steg någon gång i framtiden bli aktuellt skulle det enligt

min mening innebära ett större trendbrott än äktenskap för par med samma kön.

Behovet av en lagändring. En fråga som också behöver besvaras är huruvida en lagändring verkligen är nödvändig eftersom rättsverkningarna av äktenskapet inte nämnvärt skiljer sig från dem som följer med det registrerade partnerskapet. Detta kan naturligtvis ses som ett argument mot en lagändring. Min bedömning är emellertid att det nu från olika utgångspunkter finns skäl för att ha en gemensam lagstiftning för homosexuella och heterosexuella som vill manifesteras sina etablerade förhållanden. En lagändring står också i samklang med vad som nu får anses vara många människors uppfattning.

Internationella komplikationer. Vad slutligen gäller den invändningen som framförts från olika håll, nämligen att det internationellt privat- och processrättsliga regelverket inte är anpassat till andra äktenskap än dem som ingås mellan en kvinna och en man är detta givetvis ett problem. I dagsläget är det inte troligt att några ändringar i de olika konventioner som finns på familjerättens område kan komma ändras så att samma regler kommer att gälla för både heterosexuella äktenskap och äktenskap där makarna har samma kön. Situationen är för övrigt densamma när det gäller registrerade partnerskap. Det har inte hindrat oss och flera andra länder att införa regler om registrerat partnerskap och några länder, Nederländerna, Belgien, Spanien, Kanada och Sydafrika, har trots bristen på en internationell harmonisering inte tvekat att ta steget och öppna äktenskapet för par med samma kön. Jag kan inte se att en bristande anpassning av det internationellt privat- och processrättsliga regelverket skall behöva utgöra ett hinder för en svensk lagstiftning på området. I mångt och mycket får frågan i nuläget ses som en informationsfråga. Det är viktigt om en lagstiftning skall komma till stånd att man satsar på informationsåtgärder till dem som berörs av reformen.

Min slutsats är att de skäl som har anförts emot äktenskap för par med samma kön inte har tillräcklig bärkraft och inte kan väga upp de skäl som talar för en lagändring. ÄktB:s portalparagraf om vad som är ett äktenskap bör således utvidgas till att omfatta också par med samma kön. Liksom för närvarande bör de som ingått äktenskap betecknas som makar i balken. Reglerna i ÄktB blir därigenom tillämpliga på alla äktenskap oavsett makarnas sexuella läggning. Detsamma gäller andra svenska författningar som knyter an till äktenskap och makar. Någon särskild bestämmelse härom behövs inte. Faderskapspresumtionen i 1 kap. 1 § föräldrabalken bör dock endast gälla i de fall då modern är gift med en man vid barnets födelse. Frågan om föräldraskapet för en kvinna som är gift med barnets moder bör presumeras på liknande sätt ligger utanför mitt utredningsuppdrag.

Övergångsordning för registrerade partnerskap

Jag föreslår att partnerskapslagen upphävs samtidigt som par med samma kön får möjlighet att ingå äktenskap. Efter det att ändringarna i ÄktB har trätt i kraft skall ett partnerskap som registrerats här i landet och inte upplöst gälla som ett äktenskap. Härutöver krävs vissa följdändringar i ÄktB och vissa andra författningar.

EG-rättslig reglering. Bryssel II-förordningen – som bl.a. reglerar behörigheten för domstolarna i EU:s medlemsstater att ta upp frågor om äktenskapsskillnad, hemskillnad och annullering av äktenskap och erkännande av i EU-staterna meddelade domar i dessa frågor – torde för närvarande inte omfatta äktenskap där makarna har samma kön.¹ Motsvarande torde även gälla beträffande annan EG-rättslig reglering i den mån denna inte i sin tur hänvisar till nationell rätt. I nuläget får utgångspunkten därför anses vara att våra egna regler om äktenskap som finns i 1904 års lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap (IÄL) är tillämpliga på äktenskap där makarna har samma kön.

Konventionsgrundad lagstiftning. Det är inte givet att en konventionsgrundad författning kan tillämpas på äktenskap där makarna har samma kön. Någon uttrycklig bestämmelse om att konventionsgrundad lagstiftning skall tillämpas på sådana äktenskap bör emellertid inte införas. Som regel bör det istället överlämnas åt de rättstillämpande organen att med ledning av allmänna principer om konventionsvänlig tolkning avgöra hur konventionsgrundade författningar skall tillämpas när det gäller äktenskap där makarna har samma kön.

Jag föreslår dock att det införs ett uttryckligt undantag i 1931 års förordning om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap (NÄF) – som grundar sig på den nordiska äktenskapskonventionen från år 1931 – om att förordningen inte gäller för äktenskap som ingås mellan två kvinnor eller mellan två män. Därmed kommer istället reglerna i IÄL om äktenskaps ingående och äktenskapsmål m.m. att vara tillämpliga på par med samma kön som har anknytning till ett annat nordiskt land.

Anknytningskrav vid ingående av äktenskap. Enligt min mening bör det inte uppställas något särskilt krav på anknytning till Sverige motsvarande det som finns i partnerskapslagen för att par med samma kön skall få ingå äktenskap i Sverige. Bestämmelserna om tillämplig lag för rätten att ingå äktenskap kan dock leda till att det föreligger hinder mot äktenskap när de som vill gifta sig varken är medborgare eller har hemvist i länder som tillåter ett par med samma kön att ingå äktenskap. Den undantagsregel som finns i IÄL bör vara tillräcklig för att eventuella problem skall kunna lösas.

Svensk domsrätt i äktenskapsmål. Det bör inte heller införas en generell regel enligt vilken alla äktenskap som ingåtts i Sverige alltid skall kunna upplösas i Sverige. En sådan regel skulle komma i direkt konflikt med Bryssel II-förordningen genom att den skulle innebära en allmän och ensidig utvidgning av den svenska domsrätten. Den skulle då inte kunna tillämpas här i förhållande till andra EU-stater. En bestämmelse som begränsas till att gälla makar som har samma kön innebär en sär-

¹ Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 (Bryssel II-förordningen) går i rättstillämpningen före tillämpningen av alla internationella instrument på området och även före medlemsstaternas egna nationella regler. Danmark är dock inte bundet av förordningen. Den är inte heller bindande mellan Finland och Sverige på grund av en reservation till förmån för NÄF.

lagstiftning för homosexuella relationer. Enligt min mening kan en lösning istället vara att nuvarande reglering om svensk domsrätt i äktenskapsmål ges ett något vidare tillämpningsområde så att den kan tillämpas i de förmodligen rätt få och ömmande fall där ett par inte kan få sitt äktenskap upplöst någon annanstans.

Jag föreslår alltså att IÄL ändras så att äktenskapsmål får tas upp av svensk domstol om det finns särskilda skäl att talan prövas här i landet, under förutsättning att endera maken är svensk medborgare eller att käranden inte kan få sin talan prövad i den stat där hon eller han är medborgare eller har hemvist.

Utländska registrerade partnerskap. När partnerskapslagen upphävs kommer det inte längre att finnas några uttryckliga regler om hur vi skall ställa oss till sådana samlevnadsformer i andra länder som liknar det registrerade partnerskapet. Utländska samlevnadsformer bör emellertid alltjämt kunna ges samma rättsverkningar här i landet som ett äktenskap i de fall svensk rätt skall tillämpas på förhållandet. Jag ser ingen anledning till att vi härvid skall göra undantag för sådana utomlands reglerade samlevnadsformer som vid sidan av äktenskap gäller för par med olika kön. De utländska samlevnadsformer som skall erkännas här i landet bör däremot i huvudsak ha samma rättsverkningar som ett äktenskap i det aktuella landet. Den reservationen bör också göras att mitt förslag endast avser tillämpliga delar av andra lagar och författningar eftersom en tolkning av konventionsgrundad lagstiftning kan leda till att författningen inte kan avse samlevnad mellan personer med samma kön och det bör ges utrymme för en konventionsvänlig tolkning.

Jag föreslår att det införs en generell regel i IÄL med det angivna innehållet.

Hur kommer svenska äktenskap för par med samma kön att behandlas utomlands? Äktenskap mellan makar med samma kön som ingåtts enligt svensk lag kommer sannolikt att få rättsverkningar i vissa länder men inte i andra. Det får antas att de länder som genomfört en motsvarande lagstiftning kommer att respektera ett äktenskap ingånget i Sverige. Min bedömning är vidare att länder med en lagstiftning som motsvarar våra regler om registrerade partnerskap kan komma att erkänna äktenskapet som ett rättsinstitut och då tillämpa sina nationella regler om rättsverkningarna av en partnerskapsliknande samlevnadsform. Andra länder kan ta avstånd från äktenskap för par med samma kön i större eller mindre utsträckning.

Formerna för ingående av äktenskap

Nuvarande ordning

Ett äktenskap kan ingås genom vigsel inom ett trossamfund eller genom borgerlig vigsel. I det förstnämnda fallet förrättas vigseln av en präst inom Svenska kyrkan eller av befattningshavare inom andra trossamfund om samfundet har fått vigselrätt. Det krävs också att befattningshavaren inom trossamfundet har givits behörighet att vara vigselförrättare. Kammarkollegiet prövar frågor om vigselrätt för andra trossamfund än Svenska kyrkan och om vigselbehörighet för deras befattningshavare.

Vigselbehörigheten för präster i Svenska kyrkan följer direkt av en bestämmelse i ÄktB. För trossamfundet och deras vigselförrättare gäller inte någon vigselplikt. Borgerlig vigsel förrättas antingen av lagfaren domare i tingsrätt eller av särskilt förordnade borgerliga vigselförrättare. Sådana förordnanden meddelas enligt ÄktB av länsstyrelserna. Förutsättningarna för ett förordnande och förfarandet i övrigt är däremot inte författningsreglerade. Med det offentliga uppdraget som borgerlig vigselförrättare får anses följa en skyldighet att viga alla som uppfyller lagens krav för att ingå äktenskap.

Registrering istället för vigsel?

Jag har övervägt om vigseln kan ersättas med en enkel registrering men har funnit att flera skäl talar emot en sådan ordning. Ett skäl är våra förpliktelser enligt FN-konventionen angående samtycke till, minimiålder för samt registrering av äktenskap. Konventionen ställer krav på ett visst muntligt förfarande. Om konventionens krav skall tillgodoses blir den praktiska skillnaden mellan vad som måste förekomma vid en vigsel och en registrering inte särskilt stor och man vinner därför inte så mycket på att införa ett registreringsförfarande. Vidare förutsätter en övergång till ett registreringsförfarande att äktenskap endast kan ingås i civil ordning, eftersom det knappast är ett tänkbart alternativ att behålla vigsel inom trossamfund samtidigt som man ersätter den borgerliga vigseln med registrering hos Skatteverket. Med hänsyn till att människor i allmänhet fäster stor vikt vid de förhållanden under vilka äktenskapet ingås kan ett registreringsförfarande också uppfattas som en alltför långtgående förenkling av förfarandet. Par som önskar en högtidlig inramning av äktenskapets ingående skulle dessutom vara tvungna att genomgå dubbla förfaranden. Äktenskap bör således fortfarande ingås genom en särskild ceremoni och inte genom registrering. Ordet vigsel bör behållas som benämning på ceremonin.

Bör systemet med valfrihet mellan vigsel inom trossamfund och borgerlig vigsel behållas?

Ett system med enbart borgerlig vigsel ger i och för sig på ett klarare sätt uttryck för äktenskapet som ett rent civilrättsligt förhållande. Även det faktum att Svenska kyrkan numera har skilts från staten samt den allmänna principen om statens neutralitet i religiösa frågor kan anföras som skäl för att trossamfundet inte bör ha kvar sin behörighet att företräda det allmänna vid ingående av äktenskap. Flera skäl talar emellertid emot en övergång till ett sådant system. Hänsyn bör sålunda bl.a. tas till den allmänna opinionen i frågan. Av en undersökning som Statistiska centralbyrån har utfört på mitt uppdrag framgår att en klar majoritet av allmänheten vill att nuvarande system skall behållas. Det har inte heller framkommit några nackdelar med den ordning vi har i dag. För allmänheten skulle det säkerligen framstå som mycket svårförståligt om man tog bort valfriheten. Vidare kan en ändring, om den genomförs samtidigt som möjlighet öppnas för par med samma kön att gifta sig, få negativa konsekvenser för den allmänna inställningen till sådana äktenskap och

till homosexuella i allmänhet. För många skulle det dessutom bli förenat med både omgång och möjligen kostnader att först ingå äktenskap i civil ordning och därefter få äktenskapet välsignat vid en särskild religiös ceremoni. Eftersom mer än hälften av alla äktenskap ingås genom vigsel inom trossamfund skulle en övergång till enbart borgerlig vigsel också medföra stora praktiska olägenheter. Det resursbortfall som uppkommer skulle vara svårt att kompensera. Alla vigslar skulle nämligen inte kunna hanteras inom det nuvarande systemet för borgerlig vigsel utan det skulle krävas en ny organisation. Att låta Skatteverket ta hand om samtliga vigslar i landet skulle inte vara alldeles okomplicerat och det skulle vara kostnadskrävande för staten. Enligt min mening har främst allmänhetens önskemål om att behålla nuvarande valfrihet samt de praktiska problem som skulle uppkomma vid en övergång till enbart borgerlig vigsel sådan tyngd att man bör avstå från att införa obligatoriskt civiläktenskap av rent principiella skäl.

Vigsel inom trossamfund

Svenska kyrkan särbehandlas i förhållande till andra trossamfund när det gäller vigselrätt och vigselbehörighet för vigselförrättare. Mot bakgrund av den förändrade relationen mellan Svenska kyrkan och staten samt den principiella utgångspunkten att staten så långt möjligt bör hålla sig neutral i förhållande till olika trossamfund framstår nuvarande skillnader som omotiverade. Svenska kyrkan bör således behandlas på samma sätt som andra trossamfund i nämnda avseende.

Jag har vidare övervägt om det bör införas ett gemensamt system för förordnande av vigselförrättare inom trossamfund och borgerliga vigselförrättare. Jag har dock kommit fram till att det inte finns förutsättningar att införa ett sådant system. Frågor som rör vigselrätt för trossamfund och vigselbehörighet för deras befattningshavare bör enligt min mening fortfarande prövas av Kammarkollegiet. Det finns inte heller skäl att frångå nuvarande ordning med såväl vigsel tillstånd för trossamfunden och förordnande för de enskilda befattningshavarna. Någon ändring bör således inte ske i denna del utom såvitt avser införandet av ett krav på vigsel tillstånd för Svenska kyrkan och förordnande av kyrkans befattningshavare.

Jag föreslår således att 1993 år lag om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan, efter ändring av rubriken, skall ändras i enlighet med det sagda.

De nya reglerna om förordnande om vigselbehörighet föreslås inte gälla präster i Svenska kyrkan som vid ikraftträdandet var vigselbehöriga enligt ÄktB:s bestämmelser, under förutsättning att de har anmälts till Kammarkollegiet senast ett år därefter och att Svenska kyrkan dessförinnan har sökt och beviljats vigsel tillstånd. Bestämmelsen i ÄktB om "automatisk" vigselbehörighet för präster i Svenska kyrkan skall upphävas, men behörigheten kvarstår övergångsvis under ett år. Vidare bör bestämmelsen i ÄktB som hänvisar till Svenska kyrkans interna föreskrifter omformuleras för att bättre ge uttryck för Svenska kyrkans likställdhet med andra trossamfund i fråga om vigsel.

Jag föreslår också att det införs en ny bestämmelse i ÄktB av vilken det framgår att trossamfund har rätt att ta ut avgift för vigsel som förrättas inom samfundet samt att bestämmelsen om överklagande av beslut om förrättande av vigsel som fattats av präst inom Svenska kyrkan upphävs.

Särskilt om vigselplikt för vigselförrättare inom trossamfund eller för samfundet

Med utgångspunkt från att en vigsel inom ett trossamfund är en gudstjänst finns det skäl att ifrågasätta om en plikt att viga två kvinnor eller två män skulle strida mot religionsfriheten i de fall då religionen förbjuder äktenskap mellan två personer som har samma kön. I vart fall tangerar en sådan skyldighet religionsfrihetens område. Man kan rimligen inte begära att man inom ett trossamfund skall hålla en vigselgudstjänst som inte omfattas av dess tro. Dessutom skulle en vigselplikt i praktiken ge alla en ovillkorlig rätt även till den religiösa ceremonin eftersom de religiösa momenten inte går att särskilja från de juridiska. Till saken hör också att en vigselplikt inte rimligen kan avgränsas så att den allmänt avser par med samma kön. En allmän vigselplikt skulle föra för långt även om den begränsades till att avse respektive trossamfunds medlemmar. En vigselförrättare kan nämligen vägra att viga ett par även av andra skäl än att de är av samma kön. Man skulle därför i lagtext behöva specificera när vigselplikten inte gäller. En sådan reglering skulle sannolikt leda till en lång rad undantag. I praktiken skulle det också vara svårt att avgöra vilka skäl som ligger bakom en vägran att förrätta vigsel. Om man ställer krav på att vigselförrättarna inom trossamfundet skall viga par med samma kön finns det vidare en betydande risk för att flertalet trossamfund inte längre vill ha kvar sina vigselställstånd eller avstår från att söka sådant tillstånd. Detta skulle i realiteten innebära en övergång till i huvudsak borgerlig vigsel. Som redan nämnts medför en sådan övergång i sin tur en rad praktiska olägenheter. Enligt min mening bör det inte heller vara en förutsättning för trossamfundets vigselställstånd att de tillåter vigsel både av par med olika kön och av par med samma kön. De skäl som anförts beträffande vigselplikt för trossamfundets befattningshavare har relevans också när det gäller en skyldighet för trossamfundet att erbjuda vigslar. Det bör således inte införas någon vigselplikt vare sig för vigselförrättare inom trossamfund eller för samfundet.

Eftersom uppgiften att viga utgör myndighetsutövning *föreslår jag* att det införs en uttrycklig bestämmelse i ÄktB om att befattningshavare i ett trossamfund inte är skyldig att förrätta vigsel.

Borgerlig vigsel

Domstolarnas uppgift att förrätta vigsel. I uppdraget har ingått att ta ställning till vem som bör anförtros uppgiften att förrätta borgerlig vigsel i framtiden. Regeringen har bl.a. väckt frågan om behörigheten för lagfaren domare att förrätta vigsel bör tas bort. Sedan flera år pågår ett omfattande reformarbete för att utveckla och modernisera domstolsväsendet. Domstolsverksamheten skall så långt möjligt inriktas på endast

rättskipning. Enligt min bedömning är vigselförrättning i huvudsak en administrativ uppgift som saknar dömande inslag och är därmed typiskt sett en främmande verksamhet för domstolarna. För uppgiften som vigselförrättare krävs inte heller den specialkompetens som lagfarna domare har. Det ligger således i linje med den allmänna strävan att renodla domarnas och domstolarnas arbetsuppgifter att vigselärenden inte längre handläggs i domstol. Domstolarna bör således befrias från uppgiften att förrätta vigslar.

Vem bör förrätta borgerlig vigsel i framtiden? Det finns vissa fördelar med en ordning som innebär att Skatteverket ansvarar för hela det borgerliga vigselförfarandet, bl.a. skulle kontrollen av att vigslarna gått rätt till underlättas och vigseln skulle komma i nära anslutning till folkbokföringen. Mot en sådan ordning talar emellertid att Skatteverket endast finns på ett begränsat antal platser i landet och att tillgängligheten till vigselmöjligheter därför skulle minska. Skatteverket har i vart fall inte möjlighet att med befintliga personalresurser tillgodose behovet av borgerliga vigselförrättare i hela landet. Principiellt kan det också vara otillfredsställande att vigselmyndigheten själv skall kontrollera att vigseln har skett i behörig ordning. Av Statistiska centralbyråns undersökning om allmänhetens syn på formerna för ingående av äktenskap framgår dessutom att intresset av att tjänstemän på Skatteverket skall kunna förrätta vigsel inte är stort medan geografisk närhet uppfattas som betydelsefullt. Uppgiften att förrätta vigslar bör därför inte handhas av Skatteverket.

Enligt min bedömning finns det däremot inte något hinder mot att vigseluppgiften istället överläts på kommunerna. Det skulle i så fall röra sig om en i lag specialreglerad uppgift som kan finansieras genom att kommunerna tar ut avgifter för vigselförrättningarna. Behovet av vigselmöjligheter skulle därmed tillgodoses i hela landet och statens kostnader för vigselförfarandet skulle minska. Det kan emellertid ifrågasättas om det finns tillräckliga skäl att genomföra en sådan reform. Principiellt innebär ett sådant system en stor förändring jämfört med den ordning som gäller i dag och som har tillämpats sedan lång tid tillbaka. Såvitt framkommit under mitt utredningsarbete finns det inte heller några påtagliga olägenheter med nuvarande ordning. Jag har därför valt att inte lägga fram något ändringsförslag i denna del.

Jag föreslår således att alla borgerliga vigslar fortsättningsvis skall förrättas av dem som förordnas av länsstyrelserna. Det resursbortfall som uppkommer till följd av att domstolarna befrias från uppgiften att förrätta vigsel bör kunna kompenseras genom att länsstyrelserna vid behov förordnar fler vigselförrättare.

Särskilt förordnade borgerliga vigselförrättare

Krav på vigselförrättarna. Innan en person förordnas till borgerlig vigselförrättare bör länsstyrelsen kontrollera att hon eller han har de kunskaper och de kvalifikationer i övrigt som behövs för uppdraget som vigselförrättare. En vigselförrättare bör t.ex. ha ett gott omdöme och åtnjuta allmänt förtroende samt ha den erfarenhet som krävs för att kunna fullgöra uppdraget på bästa sätt. Hon eller han bör också vara väl

medveten om vigselns betydelse som ett juridiskt bindande avtal och det ansvar som är förenat med uppdraget. En annan omständighet som bör vägas in är att vigselförrättaren kan anses lämplig att företräda det allmänna. Endast den som är villig att viga såväl en kvinna och en man som två personer med samma kön bör komma i fråga för uppdraget som vigselförrättare.

Förordnande för enstaka tillfälle. Vigselförrättare bör endast i undantagsfall kunna förordnas för enstaka tillfälle. Förutom nyss berörda kompetenskrav bör en grundläggande förutsättning för ett sådant förordnande vara att vigselförrättaren i kraft av sin ställning kan bidra till att förrättningen ges en officiell prägel och att det klart framgår att hon eller han företräder det allmänna. I princip bör sådana förordnanden begränsas till att avse personer med viss kvalificerad erfarenhet och vissa personer med politiska förtroendeuppdrag.

Ersättning till vigselförrättare och avgift för vigsel. Uppdraget som borgerlig vigselförrättare är i grunden ett hedersuppdrag, något som bör påverka arvodesnivån. Ersättningen har emellertid legat på samma nivå i många år och står numera inte i rimlig proportion till vigselförrättarnas arbetsinsatser. En höjning framstår som därför som väl motiverad. Ett lämpligt riktmärke för arvodering av borgerliga vigselförrättare kan vara 300 kr. Förrättas flera vigslar samma dag bör dock arvodet för varje vigsel utöver den första utgå med endast 100 kr. En höjning av arvodet till borgerliga vigselförrättare bör finansieras genom en avgift för vigselförrättningen som betalas till länsstyrelsen.

Jag föreslår att regeringen meddelar föreskrifter i förordning i enlighet med mina synpunkter. Föreskrifterna bör inte medföra att tidigare meddelade förordnanden att vara vigselförrättare upphör utan de skall gälla som om de hade meddelats med tillämpning av de nya reglerna.

Jag föreslår vidare att det i ÄktB införs en ny bestämmelse om att avgift skall utgå för vigsel som förrättas av den som länsstyrelsen har förordnat till vigselförrättare. Närmare föreskrifter om sådan avgift och betalningen av den meddelas av regeringen. Länsstyrelsens beslut om förordnande av vigselförrättare skall inte kunna överklagas varför den nuvarande bestämmelsen i ÄktB om överklagande föreslås bli upphävd.

Bör det vara regeringens uppgift att godkänna ogiltiga vigslar?

Min utgångspunkt är att regeringen bör befrias från ärenden som inte kräver ett ställningstagande från regeringen som politiskt organ. Ärendena om godkännande av ogiltig vigsel är inte av sådant slag. Eftersom ärendena kan vara tvistiga och muntlig bevisning kan behöva föras bör de delegeras till domstol. Även ett i utlandet enligt utländsk lag ingånget äktenskap som är ogiltigt på grund av formfel bör kunna godkännas av domstol istället för regeringen.

Jag föreslår att reglerna i ÄktB och IÄL om godkännande av ogiltig vigsel ändras på angivet sätt.

Om domstolarna befrias från uppgiften att förrätta vigsel torde det medföra en kostnadsbesparing om knappt en miljon kronor för domstolsväsendet. För att klara uppgiften att förordna vigselförrättare inom Svenska kyrkan behöver Kammarkollegiet tillföras en viss resursförstärkning. Denna kostnad, som torde bli relativt blygsam, bör kunna finansieras genom att den besparing som uppkommer för domstolsväsendet förs över till Kammarkollegiets utgiftsområde. Mina övriga förslag torde inte ge upphov till kostnader som kräver ökade anslag. Förslagen antas inte heller ge några konsekvenser av det slag som anges i 15 § kommittéförordningen (1998:1474).

Författningsförslagen bör kunna träda i kraft den 1 januari 2008.

1 Förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om äktenskapsbalken
dels att 15 kap. 5 § skall upphöra att gälla,
dels att 1 kap. 1 §, 2 kap. 4 §, 3 kap. 1, 3 och 4 §§, 4 kap. 2, 3 och 6 §§,
 5 kap. 5 §, 14 kap. 2 och 3 §§, 15 kap. 2 och 3 §§ skall ha följande
 lydelse,
dels att det i balken skall införas en ny paragraf, 4 kap. 8 §, av följande
 lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

Äktenskap ingås mellan en kvinna och en man. De som har ingått äktenskap med varandra är makar.

Äktenskap ingås mellan en kvinna och en man, *mellan två kvinnor eller mellan två män*. De som har ingått äktenskap med varandra är makar.

2 kap.

4 §

Den som är gift *eller partner i ett registrerat partnerskap* får inte ingå äktenskap.

Den som är gift får inte ingå äktenskap.

3 kap.

1 §¹

Innan äktenskap ingås skall prövas om det finns något hinder mot äktenskapet. Denna prövning skall göras av Skatteverket.

Hindersprövningen skall begäras av kvinnan och mannen gemensamt hos Skatteverket eller Försäkringskassan.

De som avser att ingå äktenskap skall gemensamt begära hindersprövningen hos Skatteverket eller Försäkringskassan.

3 §²

Kvinnan och mannen skall vid hindersprövningen skriftligen försäkra på heder och samvete att de inte är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller hel-

De som begär hindersprövning skall vid denna skriftligen försäkra på heder och samvete att de inte är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller helsyskon.

¹ Senaste lydelse 2004:796.

² Senaste lydelse 1994:1118.

syskon. Har de inte tillstånd till äktenskapet enligt 2 kap. 3 § andra stycket, skall deras försäkran också avse att de inte är halvsyskon.

De som begär hindersprövning skall på heder och samvete skriftligen uppge om de tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap. Den som tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap skall styrka att äktenskapet eller partnerskapet har blivit upplöst, om detta inte framgår av folkbokföringen eller av intyg från utländsk myndighet.

Har de inte tillstånd till äktenskapet enligt 2 kap. 3 § andra stycket, skall deras försäkran också avse att de inte är halvsyskon.

De som begär hindersprövning skall på heder och samvete skriftligen uppge om de tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap *enligt lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap*. Den som tidigare har ingått äktenskap eller låtit registrera partnerskap skall styrka att äktenskapet eller partnerskapet har blivit upplöst, om detta inte framgår av folkbokföringen eller av intyg från utländsk myndighet.

4 §³

Finner Skatteverket att det inte finns något hinder mot äktenskapet, skall verket på begäran av *kvinnan och mannen* utfärda intyg om detta.

Finner Skatteverket att det inte finns något hinder mot äktenskapet, skall verket på begäran av *dem som ansökt om hindersprövningen* utfärda intyg om detta.

4 kap.

2 §

Vid vigseln skall *kvinnan och mannen* samtidigt vara närvarande. De skall var för sig på fråga av vigselförrättaren ge till känna att de samtycker till äktenskapet. Vigselförrättaren skall därefter förklara att de är makar.

Har det inte gått till så som anges i första stycket eller var vigselförrättaren inte behörig att förrätta vigsel, är förrättningen ogiltig som vigsel.

En förrättning som enligt andra stycket är ogiltig som vigsel får godkännas av *regeringen*, om det finns synnerliga skäl. Ärendet får tas upp endast på ansökan av *kvinnan eller mannen* eller, om någon av dem har avlidit, av arvingar till den avlidne.

Vid vigseln skall *de som avser att ingå äktenskap* samtidigt vara närvarande. De skall var för sig på fråga av vigselförrättaren ge till känna att de samtycker till äktenskapet. Vigselförrättaren skall därefter förklara att de är makar.

En förrättning som enligt andra stycket är ogiltig som vigsel får godkännas av *allmän domstol*, om det finns synnerliga skäl. Ärendet får tas upp endast på ansökan av *en av makarna* eller, om någon av dem har avlidit, av arvingar till den avlidne.

³ Senaste lydelse 2003:644.

3 §⁴

Behörig att vara vigselförrättare är

1. präst i Svenska kyrkan,
 2. sådan präst eller annan befattningshavare i ett annat trossamfund som har förordnande enligt bestämmelserna i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan,
 3. lagfaren domare i tingsrätt, eller
 4. den som länsstyrelsen har förordnat.
- Länsstyrelsens förordnande skall avse såväl behörighet att förrätta vigsel som behörighet att registrera partnerskap enligt lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap.

Behörig att vara vigselförrättare är

1. befattningshavare i ett trossamfund som har förordnande enligt lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom trossamfund, eller
2. den som länsstyrelsen har förordnat till vigselförrättare.

Den som är vigselbehörig enligt första stycket 1 är inte skyldig att förrätta vigsel.

6 §

Vid vigsel gäller i övrigt

1. föreskrifterna i kyrkohandboken eller andra föreskrifter för svenska kyrkan, om vigseln förrättas av en präst i den kyrkan,
2. den ordning som gäller inom annat trossamfund, om vigseln förrättas av en präst eller någon annan i ett sådant samfund,
3. föreskrifter som meddelas av regeringen för andra fall.

Vid vigsel gäller i övrigt

1. den ordning som gäller inom ett trossamfund, om vigseln förrättas av en befattningshavare i samfundet,
2. föreskrifter som meddelas av regeringen för andra fall.

8 §

Avgift skall utgå för vigsel som förrättas av den som länsstyrelsen har förordnat till vigselförrättare. Närmare föreskrifter om sådan avgift och betalningen av den meddelas av regeringen.

Om vigsel förrättas av en vigselförrättare inom ett trossamfund har samfundet rätt att ta ut en

⁴ Senaste lydelse 2006:212.

5 kap.

5 §

En make har rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid om det görs sannolikt att maken har tvingats att ingå äktenskapet eller om maken har ingått äktenskapet före 18 års ålder utan behörig myndighets tillstånd. Om äktenskapet har ingåtts trots att makarna är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller är helsyskon, har var och en av makarna rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid. Detsamma gäller om äktenskapet har ingåtts trots att någon av makarna redan var gift *eller partner i ett registrerat partnerskap* och det tidigare äktenskapet *eller partnerskapet* inte har blivit upplöst.

Föreligger tvegifte, har var och en av makarna i det tidigare äktenskapet rätt att få detta upplöst genom äktenskapsskillnad utan föregående betänketid. *Detsamma gäller om partnerskap registrerats trots att någon av partnererna då var gift.*

I de fall som avses i första stycket kan talan om äktenskapsskillnad föras även av allmän åklagare. I de fall som avser äktenskap som ingåtts av underårig är socialnämnden i den kommun där personen är folkbokförd eller, om personen inte är folkbokförd här i landet, i den kommun där han eller hon vistas skyldig att på begäran lämna yttrande samt de upplysningar som kan vara av betydelse för frågans bedömning till åklagaren. En annan socialnämnd som har tillgång till upplysningar som kan vara av betydelse i frågan är skyldig att lämna sådana på begäran av den socialnämnd som skall yttra sig.

14 kap.

2 §

Talan om fastställelse av att ett äktenskap består eller inte består kan föras endast i en tvist mellan *kvinnan och mannen.*

En make har rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid om det görs sannolikt att maken har tvingats att ingå äktenskapet eller om maken har ingått äktenskapet före 18 års ålder utan behörig myndighets tillstånd. Om äktenskapet har ingåtts trots att makarna är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller är helsyskon, har var och en av makarna rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid. Detsamma gäller om äktenskapet har ingåtts trots att någon av makarna redan var gift och det tidigare äktenskapet inte har blivit upplöst.

Föreligger tvegifte, har var och en av makarna i det tidigare äktenskapet rätt att få detta upplöst genom äktenskapsskillnad utan föregående betänketid.

Talan om fastställelse av att ett äktenskap består eller inte består kan föras endast i en tvist mellan *makarna.*

Frågan huruvida ett äktenskap består kan i övrigt prövas i tvister där Bilaga 2
någons rätt är beroende av det.

3 §

Äktenskapsmål tas upp av tingsrätten i den ort där *kvinnan eller mannen* har sitt hemvist. Har ingen av dem hemvist här i landet, tas målet upp av Stockholms tingsrätt.

Äktenskapsmål tas upp av tingsrätten i den ort där *någon av makarna* har sitt hemvist. Har ingen av dem hemvist här i landet, tas målet upp av Stockholms tingsrätt.

Första stycket gäller även ärende om godkännande av ogiltig vigsel.

15 kap.

2 §⁵

Skatteverkets beslut i fråga om hindersprövning får överklagas hos en länsrätt inom vars domkrets *kvinnan eller mannen* är folkbokförd. Finns ingen sådan behörig länsrätt överklagas beslutet hos Länsrätten i Stockholms län.

Skatteverkets beslut i fråga om hindersprövning får överklagas hos en länsrätt inom vars domkrets *båda eller en av dem som begärt hindersprövningen* är folkbokförd. Finns ingen sådan behörig länsrätt överklagas beslutet hos Länsrätten i Stockholms län.

Detsamma gäller beslut av präster inom Svenska kyrkan om förrättande av vigsel.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

3 §

Beslut av *lagfarna domare i tingsrätter eller av särskilt förordnade vigselförrättare* om förrättande av vigsel får överklagas hos länsstyrelsen.

Beslut av särskilt förordnade vigselförrättare om förrättande av vigsel får överklagas hos länsstyrelsen.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008 då lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap upphör att gälla.

2. Ett partnerskap som registrerats här i landet och inte upplösts skall gälla som ett äktenskap.

3. Behörighet för präst i Svenska kyrkan att vara vigselförrättare som följde av 4 kap. 3 § första stycket 1 äktenskapsbalken upphör att gälla ett år efter ikraftträdandet.

⁵ Senaste lydelse 2003:644.

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 1 och 9 §§ föräldrabalken¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

Är vid barns födelse modern gift, *skall mannen i äktenskapet* anses som barnets *fader*, om *ej* annat följer av 2 §. Detsamma gäller, om modern är änka och barnet *födes* inom sådan tid efter mannens död att det kan vara avlat dessförinnan.

Är vid barns födelse modern gift *med en man skall han* anses som barnets *far*, om *inte* annat följer av 2 §. Detsamma gäller, om modern är änka och barnet *föds* inom sådan tid efter mannens död att det kan vara avlat dessförinnan.

9 §²

Har insemination utförts på modern enligt 6 kap. lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. eller har befruktning av moderns ägg utförts enligt 7 kap. samma lag med samtycke av en kvinna som var moderns *registrerade partner* eller sambo och är det med hänsyn till samtliga omständigheter sannolikt att barnet har avlats genom inseminationen eller befruktningen, skall den som har lämnat samtycket anses som barnets förälder.

Har insemination utförts på modern enligt 6 kap. lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. eller har befruktning av moderns ägg utförts enligt 7 kap. samma lag med samtycke av en kvinna som var moderns *maka* eller sambo och är det med hänsyn till samtliga omständigheter sannolikt att barnet har avlats genom inseminationen eller befruktningen, skall den som har lämnat samtycket anses som barnets förälder.

Ett föräldraskap enligt första stycket fastställs genom bekräftelse eller dom. Det som sägs i 4 § om bekräftelse av faderskap tillämpas också i fråga om bekräftelse av ett sådant föräldraskap.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008.

¹ Lagen omtryckt 1995:974.

² Senaste lydelse 2006:352.

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken
dels att 7 kap. 1 a § skall upphöra att gälla,
dels att 7 kap. 1 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

1 §¹

Ingår den som är gift nytt äktenskap eller ingår ogift äktenskap med den som är gift, dömes för tvegifte till böter eller fängelse i högst två år.

Om den som är *partner i ett registrerat partnerskap* ingår äktenskap, dömes för olovligt ingående av äktenskap till böter eller fängelse i högst två år.

Om den som är *part i en samlevnadsform som är författningsreglerad i ett annat land och som i huvudsak har samma rättsverkningar som ett äktenskap i det landet* ingår äktenskap, dömes för olovligt ingående av äktenskap till böter eller fängelse i högst två år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008.

¹ Senaste lydelse 1994:1119.

4 Förslag till lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap¹

dels att 1 kap. 1, 7 och 8 §§, 3 kap. 1 och 2 §§ skall ha följande lydelse, dels att nuvarande 7 kap. 4, 5 och 6 §§ skall betecknas 7 kap. 5, 6 och 7 §§,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 7 kap. 4 §, med följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §²

Vill en *man och en kvinna* ingå äktenskap inför en svensk myndighet, skall det prövas om det finns något hinder mot äktenskapet enligt svensk lag.

Om *varken mannen eller kvinnan* är svensk medborgare eller har hemvist i Sverige, skall det dessutom prövas att var och en av dem har rätt att ingå äktenskapet enligt lagen i en efter eget val angiven stat där *han respektive hon* antingen är medborgare eller har hemvist. Om båda begär det och det finns särskilda skäl, får dock prövningen ske med tillämpning av enbart svensk lag även i sådant fall.

Vill en *kvinna och en man, två kvinnor eller två män* ingå äktenskap *med varandra* inför en svensk myndighet, skall det prövas om det finns något hinder mot äktenskapet enligt svensk lag.

Om *ingen av dem* är svensk medborgare eller har hemvist i Sverige, skall det dessutom prövas att var och en av dem har rätt att ingå äktenskapet enligt lagen i en efter eget val angiven stat där *hon eller han* antingen är medborgare eller har hemvist. Om båda begär det och det finns särskilda skäl, får dock prövningen ske med tillämpning av enbart svensk lag även i sådant fall.

7 §³

Äktenskap som ingåtts utom riket enligt främmande lag anses giltigt till formen, om det är giltigt i den stat där det ingicks. Har äktenskap ingåtts inför diplomatisk eller konsulär tjänsteman eller annan, som av främmande stat förordnats att förrätta vigsel i annan främmande stat, anses äktenskapet också giltigt till formen, om det är giltigt i den stat som meddelat förordnandet.

Även i annat fall än som avses i Även i annat fall än som avses i

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1971:797.

² Senaste lydelse 2004:144.

³ Senaste lydelse 2004:144.

första stycket skall äktenskap som ingåtts utom riket anses giltigt till formen, om det är giltigt i den eller de stater där *mannen och kvinnan* var medborgare eller hade hemvist.

första stycket skall äktenskap som ingåtts utom riket anses giltigt till formen, om det är giltigt i den eller de stater där *makarna* var medborgare eller hade hemvist.

8 §⁴

Äktenskap, som skulle vara ogiltigt på grund av formfel, kan godkännas av *regeringen* på ansökan av *mannen eller kvinnan* eller, om någondera avlidit, av arvinge till den avlidne. Sådant godkännande får lämnas endast om synnerliga skäl *föreligga*.

Äktenskap, som skulle vara ogiltigt på grund av formfel, kan godkännas av *svensk domstol* på ansökan av *en av makarna* eller, om någondera avlidit, av arvinge till den avlidne. Sådant godkännande får lämnas endast om *det finns* synnerliga skäl.

3 kap.

1 §⁵

Äktenskapsmål *äro* mål om äktenskapskillnad och mål *däri tvisten är*, huruvida *man och kvinna* *äro* förenade i äktenskap med varandra.

Äktenskapsmål *är* mål om äktenskapskillnad och mål *om* huruvida *en kvinna och en man, två kvinnor eller två män* *är* förenade i äktenskap med varandra.

2 §⁶

Äktenskapsmål får *upptagas* av svensk domstol, om

1. båda makarna *äro* svenska medborgare,

2. käranden är svensk medborgare och har hemvist här i riket eller tidigare haft hemvist här sedan han fyllt aderton år,

3. käranden ej är svensk medborgare men har hemvist här i riket sedan minst ett år,

4. svaranden har hemvist här i riket,

5. saken rör ogiltighet av vigsel som förrättats av svensk myndighet,

6. i annat fall än som avses i 1–5 *regeringen eller myndighet som*

Äktenskapsmål får *tas upp* av svensk domstol, om

1. båda makarna *är* svenska medborgare,

2. käranden är svensk medborgare och har hemvist här i riket eller tidigare haft hemvist här sedan *hon eller* han fyllt aderton år,

3. käranden ej är svensk medborgare men har hemvist här i riket sedan minst ett år,

4. svaranden har hemvist här i riket,

5. saken rör ogiltighet av vigsel som förrättats av svensk myndighet,

6. *det* i annat fall än som avses i 1–5 *finns särskilda* skäl att talan

⁴ Senaste lydelse 1976:1120.

⁵ Senaste lydelse 1973:942.

⁶ Senaste lydelse 1976:1120.

regeringen bestämmer finner skäl att talan prövas här i riket, under förutsättning att endera maken är svensk medborgare eller käranden ej kan få sin talan prövad i den stat där han är medborgare.

prövas här i riket, under förutsättning att endera maken är svensk medborgare eller käranden ej kan få sin talan prövad i den stat där *hon eller* han är medborgare *eller har hemvist*.

7 kap.

4 §

Bestämmelser i lag eller annan författning med anknytning till äktenskap och makar skall i tillämpliga delar gälla en i ett annat land författningsreglerad samlevnadsform och parterna i förhållandet om samlevnadsformen har i huvudsak samma rättsverkningar som ett äktenskap i det landet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008.

5 Förslag till lag om ändring i förordningen (1931:429) Bilaga 2
om vissa internationella rättsförhållanden rörande
äktenskap, adoption och förmynderskap

Härigenom föreskrivs att i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap skall införas en ny paragraf, 23 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §

*Denna förordning gäller inte för
äktenskap som ingås mellan två
kvinnor eller mellan två män.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008.

6 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan

dels att rubriken till lagen skall ha följande lydelse,
dels att 1 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Lag (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom *andra trossamfund än Svenska kyrkan*

Annat trossamfund än Svenska kyrkan kan ges tillstånd att förrätta vigsel, om samfundets verksamhet är varaktig och samfundet har en sådan organisation att det på goda grunder kan antas att äktenskapsbalkens bestämmelser om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder kommer att iakttas. Har tillstånd givits, får vigsel inom samfundet förrättas av den som förordnats enligt 2 § att vara vigselförrättare.

Frågor om tillstånd enligt första stycket prövas av Kammarkollegiet efter ansökan av samfundet. Ett tillstånd gäller tills vidare.

Föreslagen lydelse

Lag (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom trossamfund

1 §

Ett trossamfund kan ges tillstånd att förrätta vigsel, om samfundets verksamhet är varaktig och samfundet har en sådan organisation att det på goda grunder kan antas att äktenskapsbalkens bestämmelser om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder kommer att iakttas. Har tillstånd givits, får vigsel inom samfundet förrättas av den som förordnats enligt 2 § att vara vigselförrättare.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008.

2. De nya reglerna om förordnande om vigselbehörighet gäller inte präster i Svenska kyrkan som vid ikraftträdandet var vigselbehöriga enligt äldre bestämmelser, under förutsättning att de har anmälts till Kammarkollegiet senast ett år efter ikraftträdandet och att Svenska kyrkan dessförinnan har sökt och beviljats tillstånd att förrätta vigsel.

Härigenom föreskrivs att 1 § sambolagen (2003:376) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Med sambor avses två personer som stadigvarande bor tillsammans i ett parförhållande och har gemensamt hushåll.

När det i en lag eller annan författning talas om sambor eller personer som bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden eller används liknande uttryck, avses därmed sambor enligt första stycket.

Denna lag gäller endast sådana samboförhållanden där ingen av samborna är gift. Lagen gäller sambornas gemensamma bostad och bohag.

Av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap följer att vad som i denna lag sägs om äktenskap gäller också registrerat partnerskap.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008.

¹ Senaste lydelse 2005:454.

Härigenom föreskrivs att 14 kap. 6 § försäkringsavtalslagen (2005:104) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 kap.

6 §

Har försäkringstagaren till en försäkring som gäller på hans liv eller hälsa utan att namnge förmanstagaren använt någon av nedan angivna beteckningar, anses detta innebära följande:

make: den som är gift med försäkringstagaren när förordnandet tillämpas; om det pågår mål om äktenskapsskillnad mellan makarna, gäller inte förordnandet,

registrerad partner: den som är registrerad partner med försäkringstagaren när förordnandet tillämpas; om det pågår mål om upplösning av partnerskapet, gäller inte förordnandet,

sambo: den som är sambo med försäkringstagaren när förordnandet tillämpas,

barn: försäkringstagarens bröstarvingar, med fördelning av försäkringen efter vad som gäller i fråga om arvsrätt efter försäkringstagaren,

make och barn: försäkringstagarens make är förmanstagare till halva försäkringen och hans bröstarvingar till återstoden; om försäkringstagaren efterlämnar bara make eller bara bröstarvingar, tillfaller hela försäkringen maken eller bröstarvingarna,

arvingar: de som har arvsrätt efter försäkringstagaren, med fördelning av försäkringen efter vad som gäller för arvsrätten.

Har försäkringstagaren till en försäkring som gäller på hans liv eller hälsa utan att namnge förmanstagaren använt någon av nedan angivna beteckningar, anses detta innebära följande:

make: den som är gift med försäkringstagaren när förordnandet tillämpas; om det pågår mål om äktenskapsskillnad mellan makarna, gäller inte förordnandet,

sambo: den som är sambo med försäkringstagaren när förordnandet tillämpas,

barn: försäkringstagarens bröstarvingar, med fördelning av försäkringen efter vad som gäller i fråga om arvsrätt efter försäkringstagaren,

make och barn: försäkringstagarens make är förmanstagare till halva försäkringen och hans bröstarvingar till återstoden; om försäkringstagaren efterlämnar bara make eller bara bröstarvingar, tillfaller hela försäkringen maken eller bröstarvingarna,

arvingar: de som har arvsrätt efter försäkringstagaren, med fördelning av försäkringen efter vad som gäller för arvsrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008.

9 Förslag till lag om ändring i lagen (2006:351) om
genetisk integritet m.m.

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 1 § och 7 kap. 1 § lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

1 §

Insemination får utföras endast om kvinnan är gift eller sambo. För inseminationen krävs skriftligt samtycke av maken eller sambon.

Av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap följer att vad som i detta kapitel sägs om make också gäller registrerad partner.

7 kap.

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

1. befruktning av en kvinnas ägg utanför hennes kropp, och
2. införande av ett befruktat ägg i en kvinnas kropp.

Av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap följer att vad som i detta kapitel sägs om make också gäller registrerad partner.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008.

Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttrande över betänkandet avgetts av Riksdagens ombudsmän, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Stockholms tingsrätt, Domstolsverket, Kammarkollegiet, Skatteverket, Socialstyrelsen, Barnombudsmannen, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Västernorrland, Länsstyrelsen i Örebro län, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Teologiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Sveriges advokatsamfund, Riksförbundet för sexuell upplysning, Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter, Rädda Barnen, Sveriges förenade HBTQ-studenter, Nätverket för partnerskap, Bevara äktenskapet, Humanisterna, Riksförbundet Ekumeniska grupperna för kristna homo- och bisexuella samt transpersoner, Svenska kyrkan, Svenska Alliansmissionen, Svenska Baptistsamfundet, Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen, Evangeliska Frikyrkan, Frälsningsarmén, Jesu Kristi Kyrka av Sista Dagens Heliga, Judiska Församlingarnas i Sverige Centralråd, Metodistkyrkan i Sverige, Svenska Missionskyrkan, Svenska Ortodoxa Kyrkan, Romersk-katolska kyrkan och Sveriges Kristna Råd.

Sveriges Kommuner och Landsting, Teologiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet, Nämnden för statligt stöd till trossamfund, RFSL Ungdom, Föreningen BRIS – Barnens rätt i samhället, Sjundedags Adventistsamfundet, Grekisk-Ortodoxa Metropolitdömet, Serbisk-ortodoxa kyrkan, Sveriges Muslimska Förbund, Islamic Center i Malmö, Förenade Islamiska Föreningar i Sverige, Islams Ahmadiyya församling i Sverige, Pingstförsamlingarnas Vigselnämnd, Ryska Ortodoxa Kyrkan – Kristi Förklarings ortodoxa församling, Ortodoxa och Österländska kyrkors ekumeniska Råd och Sveriges Muslimska råd har beretts tillfälle att avge yttrande men har avstått från att yttra sig.

Yttranden har också inkommit från Arbetsgemenskapen Kyrklig Förnyelse, Vännernas samfund i Sverige, Kristdemokrater i Svenska kyrkan, Pingstkyrkan Uppsala, Missionsprovinsen i Sverige, Pingstförsamlingen i Gävle, EKHO Göteborg, Pingstkyrkan Avesta, Pingstförsamlingen Västerås, Simrishamnsbygdens frikyrkoförsamling i Skillinge, Salemskyrkan, Filadelfiaförsamlingen Bankeryd, Pingstkyrkan Lidköping, Pingst – fria församlingar i samverkan, Sionförsamlingen i Linköping, Husbykyrkan, Smyrnakyrkan Göteborg, Pingstförsamlingen i Karlstad, Pingstkyrkan i Lund, Hbt-Socialdemokraterna, Missionsprovinsen i Sverige, Gullbranna Frikyrkoförsamling Björntorpskyrkan i Oskarström, Fria Kristna Missionshjälpen, HBT-liberaler, Samfundet Trosrörelsen, Islamiska Församlingen, Församlingen Nyckeln Chrai, Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, Svenska Islamiska församlingarna, Pingst Ärla, Yttersta trädet, Svenska muslimska familjeförening och Nätverk för kristen värdekonserveratism.

Yttranden har också kommit in från flera enskilda personer.